Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1983/84:7

om villkoren för arbetslöshetsersättningar m. m.

Utskottet behandlar i detta betänkande elva motioner om villkoren för arbetslöshetsersättningar m. m. Motionerna väcktes under allmänna motionstiden vid riksmötet 1982/83.

Sammanfattning

I en av motionerna, 2076 av Rune Rydén (m), förordas att det görs *en ny utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring* med finansieringen baserad på egenavgifter från de försäkrade. Två motioner, 261 av Gullan Lindblad (m) och Siri Häggmark (m) samt 728 av Lars Ahlmark (m), gäller de s. k. *äldreavgångarna vid personalinskränkningar*, dvs. den utveckling som skett mot att arbetstagare som har uppnått en ålder av 58,3 år får lämna sin anställning antingen frivilligt eller efter uppsägning och därefter uppbär ersättning från arbetslöshetskassan fram till den ålder då förtidspension kan beviljas från den allmänna försäkringen.

Tre motioner behandlar reglerna om *arbetslöshetsersättningar till företagare*. I två av dessa, 503 av Birgitta Hambraeus m. fl. (c) och 1520 av Agne Hansson m. fl. (c), föreslås att ersättning skall temporärt kunna ges till dem som startar egen verksamhet, något som i dag inte är tillåtet. Den tredje motionen, 1598 av Ove Eriksson (m) och Lars Ahlström (m), aktualiserar problem för dem som driver en etablerad verksamhet eller på olika sätt är intressenter i ett företag.

Folkpartiet i motion 1114 och vänsterpartiet kommunisterna i motion 2083 begär att *vård av egna barn* resp. *värnpliktstjänstgöring* skall kunna få räknas fullt ut som kvalifikationstid för kontant arbetsmarknadsstöd (KAS). Wivi-Anne Cederqvist m. fl. (s) vill i motion 2053 att *svårigheter att få kommunal barntillsyn* inte skall leda till avstängning från rätten till KAS eller ersättning från arbetslöshetskassa.

Rune Jonsson (s) och Stig Olsson (s) pekar i motion 1524 på vissa problem i samband med *permitteringar från skiftarbete*. Gullan Lindblad (m) och Barbro Nilsson i Visby (m) för i motion 305 fram tanken på *praktikslussar för vuxna arbetslösa*.

Yttranden över motionerna har avgivits av AMS, Arbetslöshetskassornas samorganisation (SO), LO, TCO, SACO/SR och SAF. Därigenom har getts en värdefull belysning av de problem som har aktualiserats i motionerna. Genomgående mynnar yttrandena ut i avstyrkanden av motionerna men på en punkt anses dock allmänt att ersättningsreglerna bör modifieras. Därutöver har ett par av remissinstanserna uttryckt sympati för eller direkt

tillstyrkt motionerna på enstaka punkter.

Utskottet har gjort samma bedömning som remissinstanserna och har inte föreslagit några åtgärder med anledning av motionerna. På den punkt där remissinstanserna varit tämligen ense om behovet av regeländringar – det gäller det fall då en person har en anställning på deltid och samtidigt har ett engagemang i ett företag – anser även utskottet att det behövs flexiblare regler. Utskottet räknar med att regeringen kommer att ta upp denna och vissa andra frågor om ersättningarna vid arbetslöshet i budgetpropositionen eller annan proposition till vårriksdagen.

Reservationer har avgivits av moderata samlingspartiet som förordar en översyn av ersättningssystemet, vari inbegrips vissa av de frågor som har aktualiserats genom motionerna. Folkpartiet reserverar sig för bifall till yrkandet om att vård av egna barn skall utgöra kvalifikationstid för KAS. Vänsterpartiet kommunisterna stöder i tre reservationer yrkandena om att värnpliktstjänstgöring skall få räknas som kvalifikationstid för KAS, att svårigheter att få kommunal barnomsorg inte skall leda till avstängning från rätt till ersättningar samt att ersättningsfrågorna vid permitteringar från skiftarbete skall klaras ut.

Motionerna

1982/83:261 av Gullan Lindblad (m) och Siri Häggmark (m)

I motionen yrkas

1. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ändrade bestämmelser för personer som pensionerats före 65 års ålder, så att sjukpenning resp. arbetslöshetsersättning ej kan utgå samtidigt med hel tjänstepension,

2. att riksdagen hos regeringen anhåller om en översyn av reglerna rörande äldre arbetslösa i syfte att förhindra systematiskt utnyttjande av den sociala och arbetsmarknadspolitiska lagstiftningen, på sätt som beskrivits i motionen.

1982/83:305 av Gullan Lindblad (m) och Barbro Nilsson i Visby (m)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om en snabb utredning rörande "praktikslussar" för vuxna i enlighet med motionen.

1982/83:503 av Birgitta Hambraeus m. fl. (c)

I motionen yrkas att riksdagen beslutar begära att regeringen ändrar reglerna för arbetslöshetsersättning så att startandet av nya företag underlättas.

1982/83:728 av Lars Ahlmark (m)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder till förebyggande av felaktigt utnyttjande av förtidspensionering.

1982/83:1114 av Ola Ullsten m. fl. (fp)

I motionen yrkas

5. att riksdagen uttalar att vård av egna barn bör räknas som kvalifikationstid enligt reglerna för kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) och uppdrar åt regeringen att utarbeta förslag till erforderlig lagändring.

Övriga yrkanden i motionen behandlas i betänkande AU 1982/83:21.

1982/83:1520 av Agne Hansson m. fl. (c)

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om möjlighet att behålla arbetslöshetsunderstöd i samband med nystartande av verksamhet i egen regi.

1982/83:1524 av Rune Jonsson (s) och Stig Olsson (s)

I motionen yrkas att riksdagen begär att regeringen utarbetar sådana ändringar i tidsbestämmelserna inom arbetslöshetsförsäkringen som innebär jämnare inkomster för permitterade driftarbetare.

1982/83:1598 av Ove Eriksson (m) och Lars Ahlström (m)

I motionen yrkas

1. att riksdagen anhåller att regeringen vidtar sådana åtgärder att arbetslöshetsbegreppen för arbetstagare och företagare får större överensstämmelse,

2. att riksdagen anhåller att regeringen vidtar sådana åtgärder som behövs för att gränsdragningsproblemen mellan arbetslöshetskassor för arbetstagare och företagare löses i enlighet med vad i motionen anförts.

1982/83:2053 av Wivi-Anne Cederqvist m. fl. (s)

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att arbetssökande som f. ö. är berättigad till erkänd arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd bör erhålla denna ersättning även om kommunal barnomsorg inte kan erbjudas.

1982/83:2076 av Rune Rydén (m)

I motionen yrkas att riksdagen beslutar hos regeringen begära att frågan om en allmän arbetslöshetsersättning baserad på egenavgifter utreds.

1982/83:2083 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas att riksdagen uttalar att värnpliktiga bör få tillgodoräkna sig samtliga tjänstgöringsmånader vid ansökan om KAS.

Remissyttranden

Yttranden över motionerna har inhämtats från arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), Arbetslöshetskassornas samorganisation (SO), Centralorganisationen (SACO/SR), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO). Yttrandena fogas som bilaga till detta betänkande.

Utskottet

Inledning

De grundläggande principerna för arbetslöshetsersättningarna och deras finansiering fastlades vid 1973 års riksdag och blev gällande från den 1 januari 1974. Vid det tillfället kompletterades arbetslöshetsförsäkringen med det kontanta arbetsmarknadsstödet (KAS), dvs. en form av kontantstöd för arbetslösa som inte har rätt till ersättning från någon av de erkända arbetslöshetskassorna. Samtidigt avskaffades en föregångare till KAS, nämligen det omställningsbidrag som infördes i slutet av 1960-talet. Detta var också en form av kontantstöd för dem som inte kunde få ersättning från arbetslöshetskassa. Till skillnad från KAS som är det kontantstöd som främst utgår till arbetslösa ungdomar var omställningsbidraget uteslutande avsett för äldre arbetslösa.

Dagpenningen från arbetslöshetsförsäkringen och KAS har under den gångna tioårsperioden höjts flera gånger på grund av pris- och löneförändringarna. Statsbidragen till arbetslöshetskassorna och den år 1974 införda delfinansieringen med en arbetsgivaravgift undergick förändringar åren 1976, 1981 och 1982, det sistnämnda året vid två tillfällen. I övrigt har det endast gjorts smärre ingrepp i 1973 års principer för arbetslöshetsersättningarna.

Vid mitten av 1970-talet startades en utredning om den allmänna arbetslöshetsförsäkringen, ALF-utredningen. Den redovisade resultatet av sina överväganden i betänkandet Allmän arbetslöshetsförsäkring (SOU 1978:45). Betänkandet har, utom på ett par punkter, inte föranlett någon åtgärd från statsmakternas sida.

I januari i år väcktes ett antal motioner om arbetslöshetsersättningarna. Motioner som gällde ersättningarnas storlek, finansieringsfrågorna samt åtgärder för att hejda utförsäkring av arbetslösa redovisades i utskottets i våras avgivna betänkande AU 1982/83:21. De övriga motionerna, som tar upp ersättningsvillkoren och andra mer allmänna frågor, behandlas i detta betänkande. Som noteras i det föregående har yttranden över motionerna inhämtats från arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), Arbetslöshetskassornas samorganisation (SO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Centralorganisationen SACO/SR, Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Svenska arbetsgivareföreningen (SAF).

Ny utredning om allmän arbetslöshetsförsäkring

En ny utredning om allmän arbetslöshetsförsäkring förordas i motion 2076 av Rune Rydén (m). En sådan försäkring avses av motionären bli administrerad av riksförsäkringsverket och försäkringskassorna. Med hänsyn till kostnaden för försäkringen förespråkas att finansieringen baseras på egenavgifter från de försäkrade.

Av remissinstanserna uttrycker SAF sympati för tanken på en allmän arbetslöshetsförsäkring som till stor del är baserad på avgifter från de försäkrade själva. Övriga instanser menar att eftersom det genom ALF-utredningen finns ett färdigt förslag till en allmän arbetslöshetsförsäkring är det inte påkallat att utreda frågan på nytt. Utskottet har samma uppfattning och avstyrker motionen.

Samordning med pensionssystemet m. m.

Gullan Lindblad (m) och Siri Häggmark (m) efterlyser i motion 261 *en bättre samordning med pensionssystemet* av arbetslöshetsersättningar och sjukpenning när det gäller personer som pensioneras före 65 års ålder. Motionärerna anser att det behövs regler som hindrar att en person skall kunna uppbära arbetslöshetsersättning och sjukpenning samtidigt med en hel tjänstepension. För den som har tjänstepension med en tjänstetidsfaktor som uppgår till 0,8 eller mer, dvs. som har hel eller nästan hel tjänstepension, upphör all rätt till ersättning från arbetslöshetskassa. Om en arbetslöshetsförsäkrad har en partiell tjänstepension finns regler om att det i så fall skall göras pensionsavdrag. För den andra formen av arbetslöshetsersättningar, KAS, gäller att den skall nedsättas med det belopp som motsvarar pensionen. När det gäller sjukpenning finns regler som uttryckligen hindrar att sjukpenning utgår samtidigt med hel förtidspension från den allmänna försäkringen.

Som framgår av det anförda vilar motionsförslaget i det väsentliga på en missuppfattning av gällande regler, och utskottet avstyrker för den skull motionen i den nu redovisade delen.

Samma motionärer liksom Lars Ahlmark (m) i motion 728 vänder sig mot *det system som börjat utvecklas för s. k. äldreavgångar vid personalinskränkningar.* Systemet innebär att arbetstagare som uppnått en ålder av 58,3 år lämnar sin anställning antingen frivilligt eller efter uppsägning och uppbär ersättning från en arbetslöshetskassa fram till den ålder då förtidspension av arbetsmarknadsskäl kan beviljas från den allmänna försäkringen. Motionärerna gör gällande att systemet kan användas på ett spekulativt sätt genom att arbetstagarna under arbetslöshetstiden i vissa fall kan få en ersättning som totalt sett är högre än de tidigare haft i lön för sitt arbete. Motionärerna begär med åberopande härav att åtgärder vidtas som hindrar att möjligheterna till arbetslöshetsersättning och förtidspension utnyttjas på det sätt som angivits i motionerna.

Utgångspunkten för motionärernas kritik är att systemet med arbetslöshetsersättningar och förtidspension enligt deras mening överutnyttjas av enskilda arbetstagare. Man måste dock liksom SO, LO och TCO säga sig att detta är att förenkla problemet. Det kan vidare påpekas att SAF – som i och för sig har en viss förståelse för motionärernas farhågor för överkompensation – för sin del invänder att kärnpunkten dock är att om ett företag med

övertalig arbetskraft skall kunna fortsätta sin verksamhet med framgång så måste företaget ha möjlighet att behålla yngre arbetskraft som har "större förmåga att verkningsfullt medverka i nödvändiga förändringar".

När man diskuterar dessa problem kan man inte undgå att komma in på turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd. Dessa regler tar sikte på uppsägningar på grund av arbetsbrist, eller om man så vill uttrycka saken, på grund av övertalighet. Lagens regler bygger på principen "sist in – först ut", dvs. den som har kortare anställningstid skall sägas upp före den som har varit anställd längre tid. Arbetstagare som är äldre än 45 år får tillgodoräkna sig extra anställningsmånader på grund av sin ålder.

Lagens turordningsregler kan emellertid modifieras genom att arbetsgivaren och den berörda fackliga organisationen överenskommer om en särskild turordningslista. Det torde otvivelaktigt förhålla sig så att det är arbetsgivarna som tar initiativet till överläggningarna om dessa turordningslistor och att överenskommelserna leder till friställningar av äldre arbetstagare som närmar sig den ålder då det är möjligt att få förtidspension. Därmed kommer man direkt i konflikt med anställningsskyddslagens värnande om de äldre arbetstagarnas trygghet. Vad utskottet ser som huvudproblemet är således att arbetslöshetsersättningar och förtidspension har kommit att utnyttjas som utvägar att lösa personalproblem vid strukturrationaliseringar och att detta sker på ett sätt som kolliderar med ett väsentligt mål för lagstiftningen om trygghet i anställningen.

Hur man skall komma till rätta med dessa problem är en komplicerad fråga. Remissinstanserna har inte någon bestämd uppfattning om hur det skall ske, bortsett från att det från deras sida har framkastats tankar bl. a. på vidgade möjligheter till förtidspension på arbetsmarknadsmässiga grunder och en striktare tillämpning av anställningsskyddslagens turordningsregler. Det kan noteras att LO och TCO meddelar att de avser att bedriva ett eget utredningsarbete i frågan. Det hör vidare till bilden att regeringen har uppdragit åt delegationen för arbetstidsfrågor (DELFA) att studera utvecklingen mot att allt fler äldre arbetstagare via en arbetslöshetsperiod går in i förtidspensionering. Därmed blir det möjligt att angripa problemet med de s. k. äldreavgångarna vid driftsinskränkningar på en bredare front än som avsetts i motionerna 261 och 728. Dessa två motioner bör därför inte läggas till grund för någon riksdagens åtgärd.

Arbetslöshetsersättningar till företagare

Frågan om *arbetslöshetsersättningar skall kunna utgå vid start av eget företag* aktualiseras i två motioner, 503 av Birgitta Hambraeus m. fl. (c) och 1520 av Agne Hansson m. fl. (c). Motionärerna hänvisar till att de nuvarande reglerna medför att arbetslösa som startar egen verksamhet omedelbart får sina arbetslöshetsersättningar indragna. Reglerna borde i stället uppmuntra arbetslösa att ta egna initiativ för att skaffa ny sysselsättning. Det borde alltså

vara möjligt att övergångsvis få behålla arbetslöshetsersättningen i samband med start av en egen verksamhet. Den längsta övergångstid som förordas är i motion 503 ett år och i motion 1520 sex månader.

SAF och SACO/SR ställer sig positiva till de båda motionerna. SAF pekar dock på att det är ett besvärligt problem att avväga å ena sidan angelägenheten av att stödja dem som själva söker lösa sin arbetslöshetssituation och å andra sidan vikten av att de som får konkreta arbetserbjudanden också står till arbetsmarknadens förfogande, detta med tanke på de företag som efterfrågar arbetskraft. SACO/SR upplyser att de nuvarande reglerna är ett stort problem för flera av organisationens medlemsgrupper, bl. a. arkitekterna av vilka många tar egna mindre uppdrag.

SO, LO och TCO avstyrker däremot motionerna och framhåller att arbetslöshetsersättningarna inte är avsedda att subventionera företagsverksamhet. SO och LO anför vidare att nystartade företag i en del fall redan från början ger en god inkomst medan andra ger mindre eller ingen inkomst. Detta kan medföra besvärliga gränsdragningsproblem.

AMS anser att initiativ och idéer till sysselsättning i eget företag bör uppmuntras och stödjas. Styrelsen är emellertid ytterst tveksam till om stödet skall ges i form av arbetslöshetsersättningar. I stället bör stödet utformas med hänsyn till företagens speciella förhållanden och administreras av ett organ med erforderlig kompetens på området. Med hänsyn till att det är en växande grupp personer som försöker häva sin arbetslöshet genom att starta eget företag och det samtidigt blir allt fler företagare som tvingas lägga ned sin verksamhet och begär arbetslöshetsstöd anser AMS att det föreligger skäl att utreda hur man skall utforma samhällets stöd till personer som helt eller delvis har sin utkomst från verksamhet inom egna företag.

Utskottet vill för sin del anföra följande. Det har sedan länge varit ett grundläggande villkor för att arbetslöshetsersättningar skall utbetalas att den arbetslöse är beredd och oförhindrad att anta ett erbjudet lämpligt arbete. Den som är i färd med att starta ett eget företag kan inte antas vare sig vilja eller kunna anta ett annat arbete, i synnerhet inte om vederbörande tack vare en arbetslöshetsersättning skulle få en viss ekonomisk grundtrygghet säkrad i företagets inkörningsskede. Utskottet anser att denna grundprincip inte bör överges och inte heller att man skall inom arbetslöshetsersättningarnas ram införa en ny form av ekonomiskt stöd till företagsetablering. Därför avstyrker utskottet motionerna 503 och 1520 med deras yrkanden om regeländringar som gör det möjligt att genom utbetalning av arbetslöshetsersättningar underlätta start av egna företag.

I stället bör man söka sig fram på andra vägar för att göra det lättare för arbetslösa att starta egen verksamhet. Som framgår av AMS yttrande har särskilda kurser börjat anordnas inom arbetsmarknadsutbildningen för arbetslösa som vill driva egen verksamhet. I proposition 1983/84:26 (s. 8) sägs att denna särskilda kursverksamhet bör utvidgas. Det är också möjligt att erbjuda arbetslösa företagare utbildning vid de reguljära kurserna inom

arbetsmarknadsutbildningen om detta kan förbättra möjligheterna till en ny eller mer differentierad verksamhet i företaget.

Till detta kan fogas att det sedan budgetåret 1982/83 är möjligt att bevilja långtidsarbetslösa personer näringshjälp vid start av eget företag. Det är här fråga om en begränsad verksamhet som f. n. drivs på försök i några län. Det kan vara lämpligt att bygga vidare på åtgärder av detta slag och komplettera dem med nya anordningar med ledning av de erfarenheter som man vinner efter hand. I sammanhanget kan det vara anledning att erinra om de regionala utvecklingsfondernas uppgift att bistå med rådgivning och ekonomiskt stöd till nyföretagande liksom om de särskilda stödmöjligheter som finns inom regionalpolitiken bl. a. genom det s. k. länsanslaget. I vissa fall har det även varit möjligt att avtalsvägen nå fram till lösningar. Utskottet syftar på den verksamhet på privattjänstemannaområdet som bedrivs av Trygghetsrådet och som även innefattar medverkan vid start av egna företag när detta visar sig vara en lämplig väg att ge sysselsättning åt friställda tjänstemän.

Det för *de redan etablerade företagarna gällande arbetslöshetsvillkoret* tas upp från en annan aspekt i motion 1598 av Ove Eriksson (m) och Lars Ahlström (m), i vilken bl. a. begärs åtgärder som närmar de för arbetstagare resp. för företagare gällande arbetslöshetsbegreppen. Motionärerna påpekar att en företagare som begär arbetslöshetsersättning måste helt skilja sig från sitt företag för att få ersättningen. Kravet innebär att man försvårar ett återupptagande av verksamheten i oförändrad eller ny form. Detta leder i sin tur till att arbetslöshetsperioderna för de berörda företagarna förlängs och att nya arbetstillfällen uteblir genom att ny verksamhet inte kommer till stånd.

Därutöver pekar motionärerna på problem för arbetstagare som kombinerar en deltidsanställning med en bisyssla som företagare eller delägare vid ett företag. Problem sägs också kunna uppstå för en arbetstagare som har en minoritetspost av aktierna i det familjeföretag där han eller hon arbetar.

SAF och SACO/SR har avstått från att yttra sig över denna motion. SO och LO tillstyrker så till vida motionen att de anser att det är angeläget att personer som huvudsakligen har en anställning och endast i mindre utsträckning ägnar sig åt egen verksamhet får möjlighet att kompensera sig för det inkomstbortfall som uppstår om anställningen upphör. TCO hävdar att förekommande tillämpningsproblem i gränsdragningsfrågorna bör kunna lösas genom klarlägganden i praxis och anser att motionen i sin helhet bör avvisas. AMS, åter, anser att det behövs regler som gör det möjligt att ge ersättning åt arbetstagare som vid sidan av en deltidsanställning är engagerade i ett familjeföretag. Om en sådan arbetstagare mister deltidsanställningen måste han eller hon lämna engagemanget i familjeföretaget för att arbetslöshetsersättning skall kunna utgå. Det påpekas samtidigt av AMS att om en person har heltidsanställning räknas verksamheten i ett familjeföretag som en bisyssla och påverkar inte rätten till arbetslöshetsersättning.

Enligt 4 § lagen om arbetslöshetsförsäkring skall en företagare anses arbetslös när hans personliga verksamhet i rörelsen upphört annat än tillfälligt.

AMS framhåller i sitt yttrande att det i lagen fastställda arbetslöshetsbegreppet är mycket snävt. Normalt krävs att fasta och lösa tillgångar skall ha avyttrats och företaget ha avregistrerats.

När det nu gäller frågan om man skall vidga möjligheterna att ge arbetslöshetsersättningar till etablerade företagare bör man i likhet med motionärerna och remissinstanserna skilja mellan dem för vilka skötseln av det egna företaget är den enda eller huvudsakliga sysselsättningen och dem för vilka engagemanget i ett företag i större eller mindre grad är en bisyssla vid sidan av en anställning.

Vad först angår dem som helt eller huvudsakligen är egna företagare har utskottet samma mening som SO, LO och TCO, nämligen att man inte bör göra någon ändring i det arbetslöshetsbegrepp som nu gäller och som i korthet beskrivits ovan. Såsom underströks när den nu gällande lagen om arbetslöshetsförsäkring tillkom bör man undvika att arbetslöshetsersättningarna blir en inkomstutfyllnad i olönsamma företag.

Vad däremot beträffar personer som kombinerar en deltidsanställning med ett begränsat engagemang i ett företag, såsom exemplifierats i motion 1598, så föreligger att döma av vad som anförts av AMS, SO och LO ett behov av regler som medger en flexiblare tillämpning än nu synes vara möjligt. Som framgår av SO:s yttrande har frågan aktualiserats i regeringens kansli genom en av SO i början av året gjord framställning. Enligt vad utskottet erfarit avser regeringen att ta upp denna och vissa andra frågor om arbetslöshetsersättningarna i budgetpropositionen eller annan proposition till vårriksdagen. Med hänsyn härtill och till vad i övrigt anförts synes det inte vara påkallat med något initiativ med anledning av motion 1598.

Kvalifikationstid för KAS

I det arbetsvillkor som gäller för KAS liksom för ersättningarna från arbetslöshetskassorna ingår att den arbetslöse skall ha arbetat minst fem månader under den senaste tolvmånadersperioden. Vid fastställandet av om detta arbetsvillkor har fullgjorts får två av de fem månaderna anses som jämställda med arbetad tid om stödtagaren har vårdat barn och därvid uppburit föräldrapenning eller om stödtagaren har fullgjort värnpliktstjänstgöring.

I två motioner föreslås att vård av barn resp. värnpliktstjänstgöring skall få tillgodoräknas för KAS i större utsträckning än nu är fallet.

Folkpartiet anser det vara en angelägen rättvisefråga bl. a. ur jämställdhetssynpunkt att vård av egna barn räknas som fullvärdigt arbete. I enlighet härmed föreslår folkpartiet i motion 1114 att riksdagen av regeringen skall begära förslag till ändring av ersättningsreglerna så att *vård av egna barn kvalificerar för KAS.*

Vpk föreslår i motion 2083 att *värnpliktiga skall få tillgodoräkna sig samtliga tjänstgöringsmånader* vid ansökan om KAS. Det framhålls att

värnplikten är en form av samhällstjänst, och den bör därför jämställas med andra anställningar.

Bland remissinstanserna tillstyrker SACO/SR – utan motivering – yrkandet i motion 1114. Centralorganisationen yttrar sig däremot inte över motion 2083. AMS, SO, LO och TCO avstyrker båda motionerna. SAF har inte yttrat sig över någon av dem.

Då det först gäller motion 1114 bör erinras om att bakom det ovan redovisade arbetsvillkoret ligger tanken att arbetslöshetsersättningarna bör förbehållas dem som har en någorlunda aktuell anknytning till arbetsmarknaden. Sett från den synvinkeln innebär tvåmånadersregeln att särskild hänsyn redan har tagits till småbarnsföräldrar. Med hänvisning till detta och då ett realiserande av förslaget också är en kostnadsfråga som dock inte närmare berörts i motionen avstyrker utskottet densamma.

Vad ovan sagts är också tillämpligt på motion 2083 om de värnpliktiga. Den tvåmånadersregel som gäller för dem innebär ett avsteg från den allmänna regeln om aktuell anknytning till arbetsmarknaden som förutsättning för rätt till ersättning. Det kan f. ö. påpekas att ALF-utredningen menade att värnpliktstjänstgöring inte till någon del borde få tillgodoräknas för att uppfylla arbetsvillkoret. Med det anförda avstyrker utskottet motion 2083.

Svårigheter med barntillsyn

Som påpekats tidigare i betänkandet är det ett huvudvillkor för arbetslöshetsersättningarna att sökanden står till arbetsmarknadens förfogande, dvs. sökanden skall vara oförhindrad att ta ett lämpligt arbete om och när det erbjuds. För en sökande som har vård om barn är huvudregeln att barntillsynen skall vara ordnad för ett normalt dagtidsarbete om sökanden skall anses stå till arbetsmarknadens förfogande.

Det ovan sagda får till följd att en arbetslös som inte kan ta ett erbjudet arbete på grund av svårigheter för hemkommunen att ordna plats i den kommunala barnomsorgen i regel går miste om ersättning från sin arbetslöshetskassa eller KAS. Detta kritiseras i motion 2053 av Wivi-Anne Cederqvist m. fl. (s), som bl. a. påpekar att det finns en rad giltiga hinder för att ta erbjudet arbete. Om ett sådant hinder föreligger avstängs man inte från rätten till arbetslöshetsersättning. Svårigheter med barntillsynen räknas däremot inte som ett giltigt hinder. Detta innebär, fortsätter motionärerna, att de arbetstagare det här gäller – främst kvinnor – oförskyllt kommer att avstängas från rätt till ersättning därför att samhället inte kan klara barnomsorgen.

Motionärerna framhåller att ett första krav bör vara att den kommunala barnomsorgen byggs ut i ökad takt så att orättvisan vad gäller arbetslöshetsersättningarna på det sättet undanröjs. Ett andra krav – och detta är vad motionärerna nu yrkar – är att tills barnomsorgen är fullt utbyggd så bör

arbetslöshetsersättning kunna utgå till en arbetssökande som i övrigt uppfyller ersättningsvillkoren även om kommunal barnomsorg inte kan erbjudas.

Av remissinstanserna är det endast SACO/SR som tillstyrker motionen medan densamma avstyrks i övriga yttranden. Den huvudinvändning som görs är att det problem som motionärerna har tagit upp bör lösas genom åtgärder inom ramen för barnomsorgen och inte göras till en arbetsmarknadspolitisk fråga.

Som motionärerna har påpekat kommer det problem de aktualiserat att främst drabba kvinnliga arbetstagare. När de blir arbetslösa får de inte längre ha kvar barnen i den kommunala barnomsorgen. Därmed anses de inte längre stå till arbetsmarknadens förfogande, och med hänvisning till det avstängs de från rätten till arbetslöshetsersättning. Detta är, med någon förenkling, det problem det här gäller. Hur det skall lösas är, som framgår av framställningen ovan, en sak som motionärerna å ena och en klar majoritet bland remissinstanserna å andra sidan har helt motstridiga uppfattningar om.

Denna fråga om rätt till arbetslöshetsersättningar när svårigheter uppstår med barntillsynen har diskuterats i riksdagen sedan mitten av 1970-talet. När utskottet senast behandlade frågan, i betänkande AU 1981/82:13, noterade utskottet att saken hade tagits upp i jämställdhetskommitténs vid den tidpunkten nyligen avlämnade betänkande Förvärvsarbete och föräldraskap (SOU 1982:18 s. 64–65). Kommittén föreslog att ersättningsfrågan skulle övervägas i lämplig form med parlamentarisk medverkan, och utskottet utgick från att frågan skulle komma att utredas i de former som jämställdhetskommittén hade förordat.

Remissbehandlingen av jämställdhetskommitténs betänkande är avslutad, och underlag finns därmed för regeringens bedömning av hur frågan skall handläggas i fortsättningen. Som sagts tidigare i detta betänkande har utskottet erfarit att regeringen avser att ta upp vissa frågor om arbetslöshetsersättningarna i budgetpropositionen eller annan proposition till vårriksdagen. Utskottet utgår från att regeringen i det sammanhanget kommer att redovisa sin syn på hur den nu diskuterade frågan bör bearbetas vidare. Det kan vara lämpligt att man i anslutning härtill kommer in på kostnadsaspekterna, en sak som knappast har berörts i de tidigare årens debatter.

På grund av vad nu anförts om den fortsatta handläggningen av frågan och då man inte kan undgå att ta hänsyn till den bestämda uppfattning som remissinstanserna har redovisat anser utskottet att riksdagen inte bör göra det i motion 2053 begärda uttalandet om rätt till arbetslöshetsersättning även om kommunal barnomsorg inte kan erbjudas. Utskottet avstyrker således motionen.

Arbetslöshetsersättning vid permittering från skiftarbete

I motion 1524 hävdar Rune Jonsson (s) och Stig Olsson (s) att om permittering sker från en industri med kontinuerlig drift kan ersättningsreg-

lerna leda till att de permitterade i vissa fall får avsevärt minskade inkomster och i andra fall betydligt högre inkomster än normalt. Motionärerna anser att tidsbestämmelserna inom arbetslöshetsförsäkringen bör ändras så att de som permitteras i nu avsedda fall får jämnare inkomster.

SO, LO och TCO har i sina på denna punkt nästan likalydande yttranden anfört att det nu inte föreligger några hinder för kassorna att anpassa ersättningen så att den så nära som möjligt motsvarar förlorad inkomst. De i motionen anförda bristfälligheterna måste bero på något missförstånd i enstaka fall. AMS säger sig vara medveten om att det kan förekomma fall av över- och underkompensation. Dessa olägenheter kan dock endast förekomma vid korttidspermitteringar och inträffar i alltför få fall för att en lagändring skall vara motiverad. Beräkningssättet har kunnat modifieras inom ramen för nuvarande regler så att kompensationen blir rimlig i det stora flertalet fall.

I lagen om arbetslöshetsförsäkring ges de bestämmelser som är av grundläggande och generell karaktär, exempelvis de i detta sammanhang aktuella bestämmelserna om att ersättning inte får utges för en söndag och att ersättningen får utgå under högst fem dagar under en kalendervecka. Att i lagen arbeta in särskilda bestämmelser om de speciella fall som kan inträffa vid permittering från arbete med kontinuerlig drift synes mindre lämpligt. Att döma av vad som anförts i remissyttranden bör det vara möjligt att lösa problemen i den praktiska tillämpningen. Enligt utskottets mening är det således varken behövligt eller lämpligt att ta initiativ till regeländringar i den ordning motionärerna har föreslagit, och utskottet avstyrker därför motion 1524.

Praktikslussar för vuxna arbetslösa

I motion 305 förordar Gullan Lindblad (m) och Barbro Nilsson i Visby (m) att man närmare utreder möjligheterna att införa vad motionärerna kallar "praktikslussar" för vuxna. Tanken är att vuxna arbetslösa i väntan på en anställning får utföra arbetsuppgifter som inte hinns med av den ordinarie personalen och på det sättet får träning i reella arbetsuppgifter.

AMS och SACO/SR anser att de föreslagna praktikslussarna har stora likheter med vanliga beredskapsarbeten. SO, LO och TCO avstyrker motionen med hänvisning bl. a. till den i höst nyinförda rätten till beredskapsarbete för långtidsarbetslösa.

Utskottet instämmer med motionärerna i att man bör undvika att arbetslöshetsperioder leder till passivering och att sådana perioder i stället så långt möjligt bör användas på ett meningsfullt sätt. Detta är också ett viktigt skäl för att man har byggt ut det arbetsmarknadspolitiska åtgärdssystemet med bl. a. arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten i den omfattning som har skett. I likhet med remissinstanserna har utskottet inte övertygats om att det finns ett behov att för vuxna arbetslösa komplettera detta åtgärds-

system med anordningar av den typ som föreslagits i motionen. Denna avstyrks följaktligen av utskottet.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *en ny utredning om allmän arbetslöshetsförsäkring* att riksdagen avslår motion 1982/83:2076,
2. beträffande *samordning med pensionssystemet* att riksdagen avslår motion 1982/83:261 yrkande 1,
3. beträffande *systemet för s. k. äldreavgångar vid personalinskränkningar* att riksdagen avslår motionerna 1982/83:261 yrkande 2 och 1982/83:728,
4. beträffande *arbetslöshetsersättningar vid start av eget företag* att riksdagen avslår motionerna 1982/83:503 och 1982/83:1520,
5. beträffande *arbetslöshetsvillkoret för företagare* att riksdagen avslår motion 1982/83:1598,
6. beträffande *vård av egna barn som kvalifikationstid för KAS* att riksdagen avslår motion 1982/83:1114 yrkande 5,
7. beträffande *värnpliktstjänstgöring som kvalifikationstid för KAS* att riksdagen avslår motion 1982/83:2083,
8. beträffande *rätt till arbetslöshetsersättning vid svårigheter att ordna barntillsyn* att riksdagen avslår motion 1982/83:2053,
9. beträffande *arbetslöshetsersättning vid permittering från skiftarbete* att riksdagen avslår motion 1982/83:1524,
10. beträffande *praktikplatser för vuxna arbetslösa* att riksdagen avslår motion 1982/83:305.

Stockholm den 15 november 1983

På arbetsmarknadsutskottets vägnar
FRIDA BERGLUND

Närvarande: Frida Berglund (s), Alf Wennerfors (m), Erik Johansson (s), Anders Högmark (m), Karin Flodström (s), Gustav Persson (s), Sonja Rembo (m), Lars-Ove Hagberg (vpk), Ingrid Hemmingsson (m), Sten Östlund (s), Christer Skoog (s), Håkan Stjernlöf (m), Bo Nilsson (s), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) och tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson (fp).

Reservationer

1. Ny utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring m. m. (mom. 1)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Sonja Rembo, Ingrid Hemmingsson och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Av remissinstanserna" och på s. 9 slutar "motion 1598" bort ha följande lydelse:

Frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring utreddes vid mitten av 1970-talet av ALF-utredningen. Med hänvisning till det utredningsarbetet avvisar flertalet av de i detta ärende hörda remissinstanserna den i motion 2076 av Rune Rydén (m) framförda tanken på en ny utredning om en sådan försäkring med inriktning på en ökad avgiftsfinansiering.

ALF-utredningen initierades i ett annat arbetsmarknadsläge än vi har i dag. År 1978, då utredningen blev klar med sitt arbete, uppgick arbetslösheten räknad per år till 94 000 personer. Det var det högsta årsmedeltalet för 1970-talet, men det skall jämföras med 153 000 som är medeltalet för de tre första kvartalen i år. Utgifterna för arbetslöshetsersättningarna låg under den senare delen av 1970-talet i storleken 1 miljard kronor. Intäkterna av den särskilda arbetsgivaravgift som skulle delfinansiera kostnaderna för ersättningarna behövde i stort sett inte tas i anspråk utan kunde fonderas från år till år. I dag är läget ett helt annat. Kostnaderna för ersättningarna har flerdubblats. Under de första åtta månaderna i år har redan betalats ut drygt 3 500 milj. kr.

ALF-utredningens förslag har av kostnadsskäl lagts åt sidan. Man kan så till vida hålla med remissinstanserna att det nu knappast är aktuellt att på nytt starta ett lika brett upplagt utredningsarbete om ersättningarna vid arbetslöshet. Detta hindrar inte att man mot bakgrund av den förändrade situationen på arbetsmarknaden med allt mer uttalade sysselsättningssvårigheter som har en svårbemästrad strukturell bakgrund har anledning att ta upp vissa frågor till en sammanhållen översyn av ersättningssystemet.

Den första frågan anknyter till motion 2076 och gäller kostnadsfördelningen mellan samhället och arbetstagarna. Denna fråga behandlades av utskottet på våren 1982 i betänkandet AU 1981/82:13. Majoriteten ansåg dels att det av statsfinansiella skäl var nödvändigt att hejda den kraftiga ökningen av statsbidragen till arbetslöshetskassorna och dels att man behövde skapa ekonomiskt utrymme för att höja ersättningarna till de arbetslösa. Ett fördelningspolitiskt motiv var också att de som hade ett arbete borde visa solidaritet med sina arbetslösa kamrater genom att ta på sig en något höjd avgift till sina arbetslöshetskassor. Efter regeringsskiftet 1982 höjdes statsbidraget så att det åter skulle motsvara 90 % av kassornas utgifter.

Med hänsyn till den fortsatta ökningen av arbetslösheten vilket inte minst drabbat arbetslöshetskassornas medlemmar är det enligt utskottets mening skäl att på nytt och förutsättningslöst se på kostnadsfördelningsfrågan. De

accelererande kostnaderna för arbetslöshetsersättningarna har på statens budget temporärt kunnat döljas genom en kraftig höjning av arbetsgivaravgiften. Det är tvivel underkastat om man kan fortsätta på en sådan finansieringsväg. Med tanke på att avgifterna till arbetslöshetskassorna sedan mitten av 1970-talet i realt penningvärde har sjunkit kraftigt och därtill är avdragsgilla vid taxeringen förefaller det rimligt att ta upp frågan om kostnadsfördelningen mellan staten å ena sidan och kassorna och deras medlemmar å den andra.

En annan viktig fråga som bör belysas i det förordade översynsarbetet är det i motionerna 261 av Gullan Lindblad (m) och Siri Häggmark (m) samt 728 av Lars Ahlmark (m) påtalade systemet för s. k. äldreavgångar vid personalinskränkningar. Detta system innebär att arbetstagare med en ålder av 58,3 år lämnar sin anställning frivilligt eller efter uppsägning och uppbär ersättning från sin arbetslöshetskassa fram till den ålder då förtidspension av arbetsmarknadsskäl kan beviljas från den allmänna försäkringen. Systemet – stundom kallat svartpensionering – medför kostnadsmässiga konsekvenser för såväl arbetslöshetsförsäkringen som den allmänna försäkringen. Samtidigt illustreras ineffektiviteten i det arbetsmarknadspolitiska åtgärdssystemet och bräckligheten i det lagstadgade anställningsskyddet, som ju särskilt har till syfte att värna om de äldre arbetarna.

Delegationen för arbetstidsfrågor (DELFA) skall göra vissa studier och hithörande frågor. Därmed framkommer material för de överväganden som bör komma till stånd genom den nu aktualiserade översynen.

Till de tidigare diskussionerna om ersättningarna vid arbetslöshet hörde också reglerna om avstängning från rätt till ersättning. Det ifrågasattes inte att dessa regler behövde skärpas. Diskussionen gällde uteslutande hur långt man borde gå för att nå den önskade effekten. Nyligen har redovisats undersökningar som visar att en överraskande stor del av unga arbetslösa med ersättning från arbetslöshetskassa har slutat sin anställning frivilligt. Undersökningarna har visat på att det skulle gälla uppemot 70 % av dessa ungdomar. Man bör givetvis vara försiktig med att dra långtgående slutsatser av dessa undersökningar som har varit begränsade till sin omfattning och inte heller har gått in på orsakerna till att de arbetslösa har lämnat sina anställningar. Resultaten tyder dock på att det kan vara motiverat att göra nya och utvidgade undersökningar.

Ett annat ämne för översynen är stödet vid arbetslöshet till företagare. Detta har aktualiserats i tre av de föreliggande motionerna. Två av dessa, 503 av Birgitta Hambraeus m. fl. (c) och 1520 av Agne Hansson m. fl. (c) gäller ett temporärt stöd i form av fortsatta utbetalningar av arbetslöshetsersättningar till personer som startar egen verksamhet. Den tredje motionen, 1598 av Ove Eriksson (m) och Lars Ahlström (m), behandlar problem för etablerade företagare och för dem som på olika sätt är intressenter i ett företag.

Som framhålls i yttrandet från AMS har motionärerna tagit upp ett

växande problem. I takt med att å ena sidan allt fler arbetslösa söker förändra sin situation genom att börja eget företag och å andra sidan allt fler företagare tvingas lägga ned sin verksamhet blir svårigheterna allt påtagligare att inrangera dessa grupper i det nuvarande regelsystemet. Detta är uppbyggt för och anpassat till dem som är arbetstagare. Därför uppstår svårhanterliga problem när man i detta system skall inpassa dem som vill påbörja resp. avveckla egen verksamhet.

Vissa åtgärder har vidtagits till stöd för dessa grupper, bl. a. i form av starta eget-kurser inom arbetsmarknadsutbildningen. I likhet med AMS anser utskottet dock att det är angeläget att man närmare överväger om inte det nuvarande stödet vid arbetslöshet bör kompletteras eller ersättas av stöd i andra former. Det synes finnas ett klart behov av att komma bort från den situation som nu råder och som av AMS karakteriseras av att "de drabbade finner ofta reglerna oförståeliga och absurda och menar att de hindrar alla försök att genom egen verksamhet försöka lösa arbetslöshetssituationen".

En fråga som ägde begränsad giltighet då ALF-utredningen lade fram sitt betänkande men som nu har blivit viktig gäller det ökande antalet utförsäkrade. Den strukturomvandling som pågår inom svensk industri och är oundgängligen nödvändig för att våra ekonomiska problem skall kunna lösas medför risk för att antalet utförsäkrade under lång tid kommer att bli högt. Detta är ett allvarligt socialt problem som behöver belysas i den föreslagna översynen.

Likaså bör frågan om i vilken utsträckning vård av egna barn skall berättiga till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen beaktas.

Vad ovan anförts med anledning av motion 2076 bör delges regeringen. Med det översynsarbete som nu har förordats får syftet med motionerna 261 och 728 anses vara tillgodosett, och de påkallar således inte någon ytterligare åtgärd. Detsamma gäller om motionerna 503, 1520 och 1598.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *en ny utredning om allmän arbetslöshetsförsäkring* att riksdagen med anledning av motion 1982/83:2076 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Vård av egna barn som kvalifikationstid för KAS (mom. 6)

Tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar "Då det" och slutar "utskottet densamma" bort ha följande lydelse:

Det s. k. arbetsvillkoret för KAS innebär att man skall ha arbetat minst fem månader under en tolvmånadersperiod för att kunna få denna arbetslöshetsersättning. Ett villkor med denna utformning drabbar föräldrar – i regel mödrarna – som vill vara hemma en tid för att vårda sina barn. Om föräldrapenning utgår under den tiden får två av de fem månaderna anses

som likvärdig med arbetad tid. Detta löser dock bara en del av problemet. Från jämställdhetssynpunkt är det en angelägen rättvisefråga att vård av egna barn räknas som fullvärdigt arbete. Detta bör avspeglas även i reglerna om ersättning vid arbetslöshet. Såsom föreslås av folkpartiet i motion 1114 bör uppdras åt regeringen att utarbeta förslag till ändring i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd i de nu aktuella delarna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *vård av egna barn som kvalifikationstid för KAS*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1114 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Värnpliktstjänstgöring som kvalifikationstid för KAS (mom. 7)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar "Vad ovan" och slutar "motion 2083" bort ha följande lydelse:

De ungdomar som fullgör sin värnpliktstjänstgöring får i dag tillgodoräkna sig två av de minst fem månaders förvärvsarbete som krävs för att arbetsvillkoret för KAS skall vara uppfyllt. Värnpliktstjänstgöringen tar dock i anspråk avsevärt längre tid än två månader. Med hänsyn härtill och till att fullgörandet av värnplikten är en form av samhällstjänst bör samtliga tjänstgöringsmånader få tillgodoräknas vid ansökan om KAS.

Utskottet ansluter sig alltså till vad som anförts i motion 2083 och föreslår att regeringen får i uppdrag att skyndsamt lägga fram förslag till ändring av de aktuella bestämmelserna i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *värnpliktstjänstgöring som kvalifikationstid för KAS*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2083 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Rätt till arbetslöshetsersättning vid svårigheter att ordna barntillsyn (mom. 8)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar "Som motionärerna" och slutar "således motionen" bort ha följande lydelse:

Rätt till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen eller kontant arbetsmarknadsstöd förutsätter att sökanden står till arbetsmarknadens förfogande, dvs. i princip är oförhindrad att ta erbjudet arbete. Om man saknar daghemsplats eller annan form av barntillsyn räknas detta enligt praxis inte

som "giltigt hinder" att avvisa ett erbjudet lämpligt arbete. Den som på grund av arbetslöshet inte har daghemsplats kan hamna i den onda cirkeln att ibland ha erbjudande om arbete men ingen barntillsyn och ibland barntillsyn men inget arbete. Framför allt är det kvinnor som drabbas av den rådande ordningen. Detta är högst otillfredsställande inte bara från social synpunkt utan också från jämställdhetssynpunkt.

I remissyttrandena över motionen hävdas att detta är en fråga som skall lösas genom en utbyggnad av barnomsorgen eller, i vart fall, genom särskilda anordningar inom barnomsorgens ram. Detta låter sig sägas, men det löser inte det aktuella problemet som kommer att kvarstå tills barnomsorgen har byggts ut på ett tillfredsställande sätt. De socialdemokratiska motionärerna drar därför en alldeles riktig slutsats när de kräver att tills barnomsorgen är fullt utbyggd så måste man godta att arbetslöshetsersättning utgår till arbetssökande som inte har barntillsynen ordnad men i övrigt uppfyller ersättningsvillkoren.

Den förutvarande jämställdhetskommittén uttalade sig i betänkandet Förvärvsarbete och föräldraskap för en lösning efter de linjer som dragits upp i motionen. Kommittén tänkte sig fortsatta överväganden i ersättningsfrågan med parlamentarisk medverkan. Betänkandet avgavs i början av år 1982. Remissbehandlingen är avslutad, men någon åtgärd för att föra frågan till en lösning har inte vidtagits från regeringens sida. Enligt utskottets mening bör frågan inte förhalas ytterligare, utan riksdagen bör ta det i motionen begärda initiativet att som sin mening ge regeringen till känna att arbetssökande som f. ö. är berättigad till ersättning från en erkänd arbetslöshetskassa eller till kontant arbetsmarknadsstöd bör erhålla denna ersättning även om kommunal barnomsorg inte kan erbjudas. Det får sedan bli regeringens sak att överväga det behov av ändringar i lagstiftningen som härigenom uppstår. Sådana ändringar bör skyndsamt föreläggas riksdagen för godkännande.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *rätt till arbetslöshetsersättning vid svårigheter att ordna barntillsyn*
   att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2053 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Arbetslöshetsersättning vid permittering från skiftarbete (mom. 9)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar "I lagen" och slutar "motion 1524" bort ha följande lydelse:

Remissinstanserna har i denna fråga om ersättningarna vid permitteringar från skiftarbete gjort olika beskrivningar av sakläget.

SO, LO och TCO vill inte kännas vid att det finns något problem. Det sägs inte finnas några hinder för kassorna att göra erforderliga anpassningar av

ersättningarna så att de så nära som möjligt motsvarar den inkomst som förloras på grund av permitteringar.

AMS däremot vidgår att de av motionärerna påtalade problemen finns, dvs. att både under- och överkompensation kan förekomma i de fall av permitteringar som det här gäller. Att AMS likväl inte biträder motionen beror på att AMS anser att de fall då ersättningsreglerna inte leder till riktigt resultat är för få för att motivera en lagändring. Om detta kan man emellertid ha olika meningar. Utskottet ställer sig för sin del bakom de båda socialdemokraternas uppfattning att åtgärder behöver vidtas för att rätta till det problem de har tagit upp. Det bör överlåtas åt regeringen att pröva om detta kräver lagändring eller om frågan kan lösas i annan ordning.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *arbetslöshetsersättning vid permittering från skiftarbete*

att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1524 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Bilaga

Remissyttrandena över motionerna

AMS:

Motionerna 1982/83:1114 och 2083
Förslag om att vård av egna barn och värnpliktstjänstgöring skall räknas som arbete och ge rätt till kontant arbetsmarknadsstöd (KAS)

Enligt gällande regler får två månader av tid då man uppburit föräldrapenning eller gjort värnplikt tillgodoräknas som arbetad tid vid prövning av arbetsvillkoret. Resten av sådan tid får överhoppas, dvs. den behandlas så att den varken förbättrar eller försämrar möjligheten att erhålla KAS. Dessutom får all tid för vård av barn överhoppas intill dess barnet fyllt två år.

Det finns således vissa regler som underlättar för den som varit hemma och vårdat barn att få KAS. I detta sammanhang bör också beaktas att KAS kan utgå på det s. k. utbildningsvillkoret till den som genomgått arbetsmarknadsutbildning. Ett av motiven för denna regel var att en arbetsmarknadsutbildning oftast var den lämpligaste vägen ut i arbetslivet för en person som inte varit yrkesverksam under en längre tid. Styrelsen anser att detta resonemang alltjämt äger giltighet. Tidigare hemarbetande kvinnor som vill träda ut på arbetsmarknaden har oftast en så svag ställning att de ges förtur till arbetsmarknadsutbildning.

Problemen för den grupp kvinnor som avses i motion 1114 är således redan i viss utsträckning beaktade inom ramen för gällande regler. Om deras rätt till KAS skall utvidgas är därför närmast en ekonomisk fråga. Samma gäller för dem som gjort värnplikt. Tekniskt sett medför en sådan utvidgning – vilken enligt styrelsens mening i så fall bör göras för båda grupperna – inga större problem.

Motion 1982/83:2053
Förslag om rätt till arbetslöshetsersättning för förälder som är förhindrad att arbeta på grund av att kommunal barntillsyn saknas

Arbetsmarknadsstyrelsen har den 5 september 1975 yttrat sig till inrikesutskottet över en motion i samma ämne. I detta har redogjorts för de grundregler inom arbetslöshetsförsäkringen och KAS som hindrar den av motionärerna önskade tillämpningen.

Utredningen om en allmän arbetslöshetsförsäkring, Alf-utredningen, föreslog i sitt betänkande SOU 1978:45 att i lagen om barnomsorg skulle införas en ny bestämmelse som innebar att förälder som mist sin kommunala barnomsorgsplats på grund av arbetslöshet skulle ha förtur till ny sådan plats när ett arbete erbjöds. Arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrkte utredningens förslag och föreslog i sitt yttrande (1978-10-20) att lagen dessutom skulle kompletteras med en lagfäst rätt i alla kommuner för arbetslös förälder att behålla sin barnomsorgsplats en viss minsta tid efter arbetslöshetens början. Enligt styrelsen borde denna tid inte understiga två månader.

Styrelsens inställning i den fråga som motionärerna tar upp är fortfarande densamma som redovisas i ovannämnda yttranden. Principiellt sett är enligt styrelsens mening frågan om brist på kommunala barnomsorgsplatser inte en arbetsmarknadspolitisk fråga, vilken skall lösas med kontant arbetslöshetsersättning.

Motion 1982/83:1524
Förslag om att sättet att beräkna arbetslöshetsersättning ändras så att inte arbetare som permitterats från företag med kontinuerlig drift blir under- eller överkompenserade

Arbetsmarknadsstyrelsen är medveten om att det förekommer fall av över- eller underkompensation i de sammanhang som motionärerna anger. Styrelsen har dock uppfattningen att problemet inte är särskilt stort. Berörda arbetslöshetskassor har kontaktat styrelsen angående problemen och det har visat sig möjligt att inom de nuvarande reglernas ram något modifiera beräkningssättet så att kompensationen i det stora flertalet fall blir rimlig. En hundraprocentigt korrekt kompensation i varje enskilt fall uppnås troligen inte ens om lagen ändras så att det blir möjligt att frångå förbudet mot ersättning på söndagar, förbudet mot ersättning för fler än fem dagar per vecka m. fl. regler.

De påtalade olägenheterna förekommer endast i samband med korttidspermitteringar. Om medlemmen förlorar sin anställning, och alltså blir helt arbetslös, får han korrekt kompensation enligt de gängse reglerna. Kompensationsproblemen uppstår således endast i en speciell och övergående arbetslöshetssituation och sådana spektakulära fall som påtalas i motionen torde vara mycket sällsynta. Enligt styrelsens mening kan det ifrågasättas om de motiverar en lagändring.

Motionerna 1982/83:503, 1520 och 1598
Arbetslöshetsersättning till den som håller på att starta ett företag, till den som inte helt skilt sig från verksamheten i sitt företag samt till den som jämte anställning har arbete och/eller delinflytande i familjeföretag

Både lagen om arbetslöshetsförsäkring och om kontant arbetsmarknadsstöd anger att "företagare anses arbetslös, när hans personliga verksamhet i rörelsen har upphört annat än tillfälligt, om icke arbetsmarknadsstyrelsen av särskilda skäl föreskriver annat".

Som framgår av lagtexten är arbetslöshetsbegreppet för företagare mycket snävt – det krävs att verksamheten skall ha upphört definitivt. Normalt innebär detta att fasta och lösa tillgångar som hört till rörelsen skall ha avyttrats och att företaget avregistrerats. I förarbetena anges upprepade gånger att arbetslöshetsersättning inte får bli inkomstutfyllnad i olönsamma företag. Vidare pekas på svårigheten att kontrollera de faktiska förhållandena vid företagares arbetslöshet. Som exempel på situationer då arbetsmarknadsstyrelsen efter skälighetsbedömning skulle kunna medge att ersättning utges vid blott tillfälligt upphörande av verksamheten, anges fall som närmast är att se som force majeure. Även i sådana fall måste dock verksamheten ha upphört för minst tre månader om ersättning skall kunna utgå och det poängteras särskilt att uppehållet inte får vara av säsongkaraktär.

Mot bakgrund av lagens restriktivitet och uttalandena i förarbetena har möjligheter knappast förelegat att i praxis utveckla ett generösare arbetslöshetsbegrepp för företagare. Styrelsen anser också att det finns anledning att vara observant i de avseenden som anges i förarbetena. De egna företagarna med sina speciella förhållanden kan inte utan vidare passas in i det nuvarande regelsystemet för försäkringen och KAS, vilket är uppbyggt för och anpassat till arbetstagare. Kontrollen av företagarens förhållanden medför ofta

problem. Det kan vara svårt att klarlägga om arbetslöshet inträtt och om den fortgår, ibland också om verksamhet överhuvudtaget bedrivits, dvs. om ett arbetsvillkor är uppfyllt.

I motionerna förespråkas att arbetslöshetsersättning skall kunna utges till den som håller på att starta eget företag samt till den som har ett företag och inte helt vill skilja sig från detta därför att han planerar att återuppta verksamheten eller att starta ny sådan. Det är alltså fråga om en arbetslöshet som är i det närmaste omöjlig att kontrollera för en utomstående. Enligt de allmänna villkoren för rätt till ersättning i gällande lagar krävs att man skall vara arbetslös samt beredd och oförhindrad att anta erbjudet lämpligt arbete för att ha rätt till ersättning. Den som är sysselsatt med att nystarta eller att återuppta verksamhet i ett eget företag är inte arbetslös och torde inte vare sig vilja eller kunna anta annat arbete. En företagare som inte vill skilja sig från företaget kan kanske helt sakna arbete, men det är då ofta fråga om säsongnedgång, eller också kan han vara undersysselsatt, dvs. företaget har en allmänt otillräcklig orderingång. De beskrivna situationerna är alltså sådana att det är uteslutet med arbetslöshetsersättning enligt nuvarande regler.

Styrelsen anser emellertid att initiativ och idéer som kan leda till sysselsättning i eget företag bör uppmuntras och stödjas. Det kan vara fråga såväl om hjälp med de många praktiska frågor som måste lösas vid startandet av ett företag, som ekonomiskt stöd till uppehälle under uppbyggnadsskedet. Mot bakgrund av vad som tidigare sagts om kontroll m. m. är styrelsen emellertid ytterst tveksam till att ett sådant stöd ges inom ramen för arbetslöshetsförsäkringen eller KAS.. Stödet bör i stället utformas med hänsyn till företagares speciella förhållanden och administreras av ett organ som har kompetens för att bedöma realismen i projekten, nödvändig arbetsinsats för uppbyggnaden, de ekonomiska förutsättningarna o. dyl.

Styrelsen vill i sammanhanget nämna att man under verksamhetsåret 1982/83 börjat ordna kurser inom arbetsmarknadsutbildningen för arbetslösa som önskar starta eget. Denna verksamhet fortsätter på några håll i landet även under 1983/84. Kurserna har lagts upp och genomförts i samarbete mellan länsarbetsnämnden, utvecklingsfonden och amu-organisationen. Såväl vid antagningen som under kursernas gång har en kraftig gallring ägt rum bland deltagarna efter bedömningar av projektens utvecklingsmöjligheter och de personliga förutsättningarna.

I övrigt har en arbetslös företagare tillgång till det ordinarie utbudet inom arbetsmarknadsutbildningen. Sådan utbildning kan beviljas för att ge företagaren fördjupade eller breddade kunskaper och sätta honom i stånd att fortsätta med en mera differentierad eller ny verksamhet i företaget och på så sätt få sin försörjning. Styrelsen anser att arbetsmarknadsutbildning bör komma till utökad användning i sådana fall och har för avsikt att uppmärksamma länsarbetsnämnderna på detta.

Antalet besvärsärenden inom arbetslöshetsförsäkringen och KAS som berör företagarreglerna har ökat avsevärt under de senaste två åren. Fler företagare har tvingats lägga ner och fler ansöker om ersättning för att uppdragen i företaget minskat. Bland det ökande antalet personer som förlorat eller är på väg att förlora sina anställningar är det också flera som försöker häva sin arbetslöshet genom att starta ett eget företag. Allteftersom antalet företagarärenden ökat har svårigheterna att inrangera dem i nuvarande regelsystem blivit alltmer påtagliga. De drabbade finner ofta reglerna oförståeliga och absurda och menar att de hindrar alla försök att genom egen

verksamhet försöka lösa arbetslöshetssituationen. Enligt styrelsens bedömning kommer antalet personer som helt eller delvis har sin utkomst från verksamhet i egna företag att öka framöver. Styrelsen anser därför att det finns skäl att utreda hur ett stöd från samhället till denna grupp – vid arbetslöshet och i övrigt – skall utformas.

En särskild kategori som också ökat – och som berörs i motion 1598 – utgörs av dem, som vid sidan av deltidsarbete i en anställning även är involverade i ett familjeföretag. De kan deltidsarbeta, vara delägare eller styrelseledamöter (eller kombinationer av dessa) i familjeföretaget. De behandlas då som företagare och kan inte, om de mister sitt deltidsarbete som anställda, få arbetslöshetsersättning med mindre de helt skiljer sig också från företaget. För denna kategori vore det önskvärt att finna regler som gav möjlighet till ersättning inom arbetslöshetsförsäkringen och KAS. Med nuvarande regler för företagare har endast de kunnat få ersättning som har ett så marginellt engagemang i familjeföretaget att man i praktiken kunnat bortse därifrån. Noteras bör dock att vad som nu sagts blott gäller i de fall då den arbetslöse har haft en deltidsanställning vid sidan av familjeföretaget. Har han däremot haft en heltidsanställning på annat håll betraktas verksamheten i familjeföretaget som en bisyssla och inverkar då inte på rätten till arbetslöshetsersättning.

Motionerna 1982/83:261 och 728
Utnyttjande av arbetslöshetsersättning vid personalinskränkning genom s. k. äldreavgångar m. m.

Beträffande rätten att uppbära ålderspension och dagpenning från arbetslöshetskassa gäller att all rätt till ersättning upphör om pension utgår enligt en tjänstetidsfaktor som uppgår till 0,8 eller mer. Pension under denna nivå medför pensionsavdrag som är så beräknat att det helt motsvarar pensionsbeloppet och således så att säga eliminerar detta. Kontant arbetsmarknadsstöd nedsättes också med ett belopp som motsvarar pensionen om stödtagaren uppbär sådan. Det är således inte korrekt att arbetslöshetsersättning kan utgå samtidigt med hel tjänstepension.

Beträffande systemet att genomföra personalreduceringar genom "frivilliga" avgångar av personer som är 58 år och 3 månader eller äldre vill styrelsen anföra följande. När dessa personer kommer till arbetsförmedling och arbetslöshetskassa och söker arbete och ersättning utgår förmedling och kassa från att de är beredda att anta ett arbete. Som andra som frivilligt utan giltig anledning lämnat sitt arbete blir de av kassan avstängda från dagpenning under en tid motsvarande 20 ersättningsdagar. Därefter har de rätt att uppbära ersättning. Att de frivilligt gått med på att lämna sina anställningar – en frivillighet som ofta är fiktiv – är således inte i sig ett skäl att ifrågasätta deras uppriktighet i arbetssökandet. Styrelsen har i sina föreskrifter påpekat att denna prövas bäst genom ett arbetserbjudande. Denna möjlighet är dock mycket begränsad, särskilt i sådana arbetsmarknadslägen då personalreducering genom äldreavgång företrädesvis förekommer.

Det är emellertid säkerligen så att bland dessa äldre personer finns de som verkligen önskar dra sig tillbaka från arbetslivet. Enligt styrelsens mening bör frågan om deras försörjning lösas på ett sådant sätt att de inte behöver uppträda på arbetsförmedlingen som arbetssökande. En möjlighet för dem att erhålla förtidspension på arbetsmarknadsmässiga grunder vid fyllda 60 år utan föregående utförsäkring från arbetslöshetsförsäkringen borde därför komma till stånd. Om en sådan möjlighet öppnas kan det antas att trycket på

dem som är 58–59 år att lämna arbetet minskar och att avgångarna kommer att ske tidigast vid 60 år. En förändring av reglerna på detta sätt bör kombineras med en strikt tillämpning av turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd så att äldre personer inte tvingas att lämna arbetslivet innan de själva önskar.

Motion 1982/83:2076
Förslag om att frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring baserad på egenavgifter och administrerad av försäkringskassorna skall utredas

Alf-utredningen lämnade 1978 ett förslag till en allmän arbetslöshetsförsäkring administrerad av allmänna arbetslöshetskassor, inrättade i anslutning till intresseorganisationer. Utredningen lämnade inte något i detalj utformat förslag angående finansieringen, men uttalade dock att avgifter inte borde uttas från de försäkrade.

Arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrkte utredningens förslag till organisation av en allmän arbetslöshetsförsäkring och anser inte den frågan behöver utredas på nytt.

Motion 1982/83:305
Praktikplatser för vuxna arbetslösa

Styrelsen delar motionärernas uppfattning att en långvarig arbetslöshet kan verka nedbrytande och ge sociala bieffekter inte bara för ungdomar utan även för vuxna arbetslösa. De särskilda åtgärder som under det senaste året satts in för långtidsarbetslösa och som innebär att den som varit arbetslös under sex månader (fyra månader för den som är under 25 år) har erbjudits beredskapsarbete, kan möjligen bidra till att hindra en sådan utveckling. Regeringen har också nyligen fattat beslut som ger personer som varit arbetslösa länge rätt att begära ett beredskapsarbete.

Styrelsen anser att den som är arbetslös i första hand skall erbjudas ett förvärvsarbete. Om sådant inte står till buds bör sökanden i andra hand erbjudas en arbetsmarknadsutbildning för att därigenom öka sina möjligheter att få en ny anställning.

De föreslagna praktikplatserna har stor likhet med beredskapsarbeten. Om de ges den formen och sålunda skulle innebära en ökning av antalet beredskapsarbeten har styrelsen inget att invända förutsatt att ökningen anpassas efter konjunkturläget.

Arbetslöshetskassornas Samorganisation (SO):

Motion 1982/83:1114
Ola Ullsten m. fl.

I motionen föreslås att riksdagen uttalar att vård av eget barn bör räknas som kvalifikationstid enligt reglerna för kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) och uppdrar åt regeringen att utarbeta förslag till erforderlig lagändring.

I motionen hänvisas till att ALF-utredningen föreslog att utfört oavlönat vårdarbete skulle få tillgodoräknas för att uppfylla arbetsvillkoret. SO vill påpeka att detta förslag var begränsat till vård av åldring eller handikappad i

sådan utsträckning att hinder förelegat att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Denna regel gäller redan nu för det kontanta arbetsmarknadsstödet. Sett ur kostnadssynpunkt anser SO att andra frågor inom det kontanta stödet bör prioriteras före detta förslag, varför motionen avstyrks.

Motion 1982/83:2053
Wivi-Anne Cederqvist m. fl.

I motionen föreslås att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att arbetssökande som f. ö. är berättigad till erkänd arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd bör erhålla denna ersättning även om kommunal barnomsorg inte kan erbjudas.

ALF-utredningen föreslog att i lagen (1976:381) om barnomsorg skulle införas en ny bestämmelse som innebar att förälder som mist sin kommunala barnomsorgsplats p. g. a. arbetslöshet skulle ha förtur till ny sådan plats när ett arbete erbjöds. SO tillstyrkte utredningens förslag.

I motionen redogörs för en rad "giltiga hinder" för att inte anta erbjudet arbete. Dessa hinder kan i vissa fall accepteras när det gäller ett konkret arbete. Däremot är sådana hinder inte godtagbara generellt för alla arbeten. Saknar försäkrad barntillsyn så är det ett förhållande som utgör hinder att över huvud taget anta något arbete.

Nuvarande tillämpning av bestämmelserna är inte så kategoriska som motionärerna vill göra gällande. Därest man vid arbetslöshet mister sin daghemsplats krävs ej för att erhålla ersättning att man genom annan ordnat barntillsynen. Däremot måste barntillsynen vara förberedd så att den kan fungera när ett arbete erbjuds. Ett visst rådrum ges också vid arbetserbjudandet för att den förberedda barntillsynen skall kunna verkställas.

SO instämmer i motionärernas synpunkt att det är bristerna i utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen som är orsaken till att vissa småbarnsföräldrar inte kan erhålla arbetslöshetsersättning. En ändring av reglerna i den riktning, som motionärerna föreslår, skulle få en hämmande effekt på kommunernas barnomsorgsutbyggnad. Dessutom skulle det kunna medföra anspråk på undantagsregler även för andra grupper som har speciella hinder för att kunna anta förvärvsarbete.

Med hänsyn till vad ovan sagts samt att SO anser det angelägnare att genomföra ALF-utredningens förslag avstyrks motionen.

Motion 1982/83:2083
Lars Werner m. fl.

I motionen föreslås att riksdagen uttalar att värnpliktiga bör få tillgodoräkna sig samtliga tjänstgöringsmånader vid ansökan om KAS.

Fram till 1973 var reglerna för arbetslöshetsförsäkring sådana att man kunde uppfylla ett arbetsvillkor enbart genom värnpliktstjänstgöring.

KSA-utredningen, som föregick nuvarande lagstiftning för arbetslöshetsförsäkring och kontant arbetsmarknadsstöd, ansåg att arbetsvillkoret till huvudsaklig del skulle uppfyllas med arbete och föreslog därför en begränsning av möjligheterna att tillgodoräkna annan tid, bl. a. värnpliktstjänstgöring. Sedan 1974 gäller att i arbetsvillkoret får tillgodoräknas tillsammans högst två månader med arbetsmarknadsutbildning, värnpliktstjänstgöring och föräldrapenning.

ALF-utredningen föreslog i detta avseende att arbetsvillkoret skulle

uppfyllas enbart med arbete dvs. annan tid såsom värnpliktstjänstgöring skulle inte till någon del kunna användas för uppfyllande av villkoret.

SO tillstyrkte i remissyttrande ALF-utredningens förslag beträffande arbetsvillkoret. SO har fortfarande samma inställning varför motionen avstyrks.

Motion 1982/83:1524
Rune Jonsson och Stig Olsson

I motionen föreslås att riksdagen begär att regeringen utarbetar sådana ändringar i tidsbestämmelserna inom arbetslöshetsförsäkringen som innebär jämnare inkomster för permitterade driftarbetare.

I reglerna för nuvarande arbetslöshetsförsäkring föreligger inga hinder för kassor, som har medlemmar som arbetar i kontinuerlig drift, att vid arbetslöshet för dessa medlemmar anpassa ersättningsberäkningen så att kompensationen så nära som möjligt motsvarar förlorad inkomst. De i motionen påstådda missförhållandena torde därför bero på något missförstånd i enskilda fall.

Med hänvisning till ovanstående avstyrks motionen.

Motion 1982/83:503
Birgitta Hambraeus m. fl. och

Motion 1982/83:1520
Agne Hansson m. fl.

I motionerna föreslås att riksdagen beslutar begära att regeringen ändrar reglerna för arbetslöshetsersättning så att nystartandet av nya företag underlättas respektive att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om möjlighet att behålla arbetslöshetsunderstöd i samband med nystartande av verksamhet i egen regi.

Båda motionerna går ut på att arbetslöshetsersättning skall utgå till den som startar eget företag även en tid efter det företaget startats. Nystartade företag ger i vissa fall god inkomst ganska snart medan andra ger mindre inkomst eller ingen inkomst alls. SO vill peka på detta för att visa vilka svårigheter som skulle uppstå vid avgörandet av vilka som skulle få ersättning eller inte. SO utgår från att motionärerna inte avser med sitt förslag att även de som har relativt god inkomst från sitt företag skall kunna få arbetslöshetsersättning.

SO vill också peka på riskerna med att oseriösa "företagare" skulle lockas att utnyttja en sådan regel som motionärerna föreslår. Möjligheterna att kontrollera detta och eventuella inkomster från företaget skulle bli mycket små.

Arbetslöshetsersättning är inte avsedd att subventionera företagsverksamhet. Om samhället vill göra detta bör det ske på annat sätt. Med hänsyn till vad ovan sagts avstyrks motionen.

Motion 1982/83:1598
Ove Eriksson och Lars Ahlström

I motionen föreslås

1. att riksdagen anhåller att regeringen vidtar sådana åtgärder att arbetslöshetsbegreppen för arbetstagare och företagare får större överensstämmelse,

2. att riksdagen anhåller att regeringen vidtar sådana åtgärder som behövs för att gränsdragningsproblemen mellan arbetslöshetskassor för arbetstagare och företagare löses i enlighet med vad i motionen anförts.

Arbetslöshetsbegreppet för egna företagare är mycket restriktivt bl. a. med hänsyn till kontrollmöjligheterna samt att arbetslöshetsersättning inte får bli en subventionering av icke bärkraftiga företag. För de som huvudsakligen är egna företagare är, enligt SOs mening, nuvarande arbetslöshetsbegrepp riktigt. Däremot anser SO det angeläget att de som huvudsakligen har en anställning och endast i mindre utsträckning ägnar sig åt egen verksamhet ges större möjligheter att kompenseras för det inkomstbortfall som uppstår om anställningen upphör. SO har i skrivelse till arbetsmarknadsdepartementet 1983-01-04 bl. a. framfört att alla möjligheter skall tagas tillvara att utöka företagens rätt till ersättning om kontrollen av arbetslösheten blir tillfredsställande och under förutsättning att det inte blir subventionering av icke bärkraftiga företag. Med hänvisning till ovanstående tillstyrker SO motionens första att-sats.

Beträffande gränsdragningsproblemen mellan arbetslöshetskassor för arbetstagare och företagare anser SO att det är tillfredsställande reglerat i nuvarande föreskrifter. De i motionen påtalade missförhållandena borde inte ha uppstått om reglerna följts och torde rört sig om enstaka misstag. Om de berörda besvärat sig över kassornas beslut hos arbetsmarknadsstyrelsen torde de fått rättelse. Med hänvisning till det ovan anförda avstyrks motionens andra att-sats.

Motion 1982/83:261
Gullan Lindblad och Siri Häggmark

I motionen föreslås

1. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ändrade bestämmelser för personer som pensionerats före 65 års ålder, så att sjukpenning resp arbetslöshetsersättning ej kan utgå samtidigt med hel tjänstepension,
2. att riksdagen hos regeringen anhåller om en översyn av reglerna rörande äldre arbetslösa i syfte att förhindra systematiskt utnyttjande av den sociala och arbetsmarknadspolitiska lagstiftningen, på sätt som beskrivits i motionen.

Påståendet i motionen att arbetslöshetsersättning kan utgå till personer som uppbär hel tjänstepension eller hel förtidspension är ej korrekt. Enligt nuvarande regler kan ersättning inte utgå i dessa situationer. Personer som uppbär tjänstepension med en tjänstetidsfaktor mindre än 0,8 eller partiell förtidspension kan vid arbetslöshet uppbära ersättning som nedsätts i förhållande till storleken på pensionen. Med hänvisning till ovanstående avstyrks motionens första att-sats.

Beträffande de uppgörelser som innebär att undantag görs från turordningsregeln i lagen om anställningsskydd anser SO det principiellt felaktigt att arbetslöshetsförsäkringen utnyttjas. Påståendet att detta sker i spekulativt syfte från de drabbades sida är att grovt förenkla de problem som gäller i sammanhanget. SO anser att åtgärder måste vidtagas för att minska denna form av uppgörelser men kan inte instämma i motionärernas förslag till åtgärder. Andra vägar för en positiv lösning genom i första hand ändrade regler för förtidspension på arbetsmarknadsmässiga grunder bör övervägas. Dessutom bör förtidspensionering av medicinska skäl förenklas. Även förbättringar av delpensionsreglerna skulle minska behovet av att träffa uppgörelser med det innehåll som beskrivs i motionen. Arbetsgivarna får

därmed bära en större del av kostnaderna som nu delas mellan staten, arbetslöshetskassorna, arbetstagare m. fl.

Med hänsyn till vad ovan sagts avstyrks motionen.

Motion 1982/83:728
Lars Ahlmark

I motionen föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder till förebyggande av felaktigt utnyttjande av förtidspensionering.

Se yttrandet över motion 1982/83:261.

Motion 1982/83:2076
Rune Rydén

I motionen föreslås att riksdagen beslutar hos regeringen begära att frågan om en allmän arbetslöshetsersättning baserad på egenavgifter utreds.

ALF-utredningen lämnade 1978 ett förslag till en allmän arbetslöshetsförsäkring administrerad av allmänna arbetslöshetskassor, inrättade i anslutning till intresseorganisationerna. SO anser att förslaget var väl underbyggt och tillstyrkte utredningens förslag till administration samt dess uttalande att avgifter inte borde uttas från de försäkrade.

Med hänsyn till ovanstående anser SO att frågan inte behöver utredas på nytt och avstyrker motionen.

Motion 1982/83:305
Gullan Lindblad och Barbro Nilsson i Visby

I motionen föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om en snabb utredning rörande "praktikslussar" för vuxna i enlighet med motionen.

Motionärernas uppfattning att långvarig arbetslöshet kan verka nedbrytande och ge sociala bieffekter delas av SO. Långtidsarbetslösheten är en följd av de senaste årens dåliga arbetsmarknad och kan motverkas av en politik som skapar fler fasta arbetstillfällen. Tills denna politik kan få effekt har arbetsmarknadsverket tillgång till en rad av arbetsmarknadspolitiska hjälpmedel t. ex. beredskapsarbeten, arbetsmarknadsutbildning m. m. Arbetsmarknadsstyrelsen har sedan hösten 1982 i sin verksamhetsplanering angett att de långtidsarbetslösa skall prioriteras vad avser arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Regeringen beslutade 1983-09-01 om en ändring i arbetsmarknadskungörelsen som ger kassamedlemmar som närmar sig utförsäkring en rätt att begära ett beredskapsarbete. De generella hjälpmedlen är redan nu många och en utökning av denna arsenal med praktikarbeten för vuxna skulle säkert inte få någon annan effekt än att de tog resurser från redan befintliga hjälpmedel. Arbetsförmedlingarnas resurser tål med all sannolikhet inte någon ytterligare belastning av typ "praktikslussar".

Med hänsyn till det anförda avstyrks motionen.

LO:

Motion 1114, Ola Ullsten m. fl.

I motionen föreslås att riksdagen uttalar att vård av eget barn bör räknas som kvalifikationstid enligt reglerna för kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) och uppdrar åt regeringen att utarbeta förslag till erforderlig lagändring.

I motionen hävisas till att ALF-utredningen föreslog att utfört oavlönat vårdarbete skulle få tillgodoräknas för att uppfylla arbetsvillkoret.

Enligt vad LO kan finna föreslog ALF-utredningen att som s. k. överhoppningsbar tid skulle ingå vård av eget barn som inte fyllt 3 år. Något förslag i detta avseende beträffande jämställd tid torde inte ha förelegat.

I såväl arbetslöshetsförsäkringen som beträffande kontant arbetsmarknadsstöd infördes denna regel om överhoppningsbar tid men med begränsningen till 2 i stället för 3 år. Att nu införa en bestämmelse i KAS och inte i arbetslöshetsförsäkringen med vårdtid som jämställd tid är enligt LO:s mening inte rättvist. LO får därför avstyrka motionen.

Motion 2053, Wivi-Anne Cederqvist m. fl.

I motionen föreslås att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att arbetssökande som för övrigt är berättigad till erkänd arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd bör erhålla denna ersättning även om kommunal barnomsorg inte kan erbjudas.

Enligt motionen sammanfaller i allt väsentligt motionskraven med de förslag som framfördes i Jämställdhetskommitténs betänkande "Förvärvsarbete och föräldraskap" (SOU 1982:18). I remissyttrande över detta utredningsförslag ansåg LO att de regler och principer som nu gäller inom arbetslöshetsförsäkringen bör bibehållas men att varseltiden för att ordna barntillsyn bör vidgas. Den nuvarande bristsituationen inom kommunal barnomsorg gör att en förälder vid arbetslöshet ofta drabbas dubbelt. Man förlorar sitt barns daghemsplats. Därefter är man förhindrad att ta erbjudet arbete på grund av att barnomsorgen inte är ordnad. För att komma tillrätta med detta problem ansåg LO i remissyttrandet att förälder som är ofrivilligt arbetslös och fortlöpande är anmäld som arbetssökande ska ha rätt till förtur inom barnomsorgen. Har förälder som blir arbetslös barnomsorgsplats skall denna få behållas. Och detta motiveras inte minst med hänsyn till barnets situation.

LO får som yttrande över den här aktuella motionen hänvisa till ovan refererade remissyttrande. Enligt LO måste de i motionen angivna problemen lösas genom förändrade regler och förutsättningar inom barnomsorgen och inte genom åsidosättande av viktiga principer inom arbetslöshetsförsäkringen. LO får därför avstyrka motionen.

Motion 2083, Lars Werner m. fl.

I motionen föreslås att riksdagen uttalar att värnpliktiga bör få tillgodoräkna sig samtliga tjänstgöringsmånader vid ansökan om KAS.

Enligt LO finns med anknytning till motionen anledning att påminna om arbetsvillkorets syften nämligen att ge ersättning åt den med aktuell anknytning till arbetsmarknaden. De undantag som finns i fråga om jämställd tid och överhoppningsbar tid finns motiv för liksom möjligheterna att förvärva KAS-rätt genom utbildning. Att som i motionsförslaget helt slopa kravet på arbetad tid som en del i arbetsvillkoret är dock enligt LO ett avsteg från försäkringens grundprinciper. Utbildningsvarianten i kvalifikationskraven har ju ett syfte att förbättra förutsättningarna för att få ett arbete och måste också för den som efter värnplikt söker sig ut på arbetsmarknaden ge bättre förutsättningar på sikt än att gå direkt över på kontantstöd.

LO får med hänvisning till anförda omständigheter avstyrka bifall till motionen.

Motion 1524, Rune Jonsson och Stig Olsson

I motionen föreslås att riksdagen begär att regeringen utarbetar sådana ändringar i tidsbestämmelserna inom arbetslöshetsförsäkringen som innebär jämnare inkomster för permitterade driftarbetare.

Enligt vad LO kunnat konstatera föreligger för närvarande inga hinder för kassor att vid arbetslöshet för medlemmar i kontinuerlig drift anpassa ersättningsberäkningen så att kompensationen så nära som möjligt motsvarar förlorad inkomst. De i motionen anförda bristfälligheterna i försäkringen måste därför enligt LO bero på något missförstånd i enstaka fall.

Med hänvisning till anförda förhållanden bedömer LO det icke erforderligt att vidtaga föreslagna ändringar i arbetslöshetsförsäkringen.

Motion 503, Birgitta Hambraeus m. fl. och motion 1520, Agne Hansson m. fl.

I motionerna föreslås att riksdagen beslutar begära att regeringen ändrar reglerna för arbetslöshetsersättningen så att nystartandet av nya företag underlättas; resp att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om möjlighet att bibehålla arbetslöshetsunderstöd i samband med nystartande av verksamhet i egen regi.

I båda motionerna riktas kritik mot att en arbetslös omedelbart mister ersättningsrätten om ett eget företag startas och att detta skulle stimulera den enskilde till passivitet i sin arbetslöshetssituation. Reglerna bör därför ändras så att ersättningsrätten skulle få bibehållas övergångsvis under en begränsad period i samband med startande av ett företag.

LO kan instämma i att den enskilde arbetslöse bör vara aktiv för att skaffa ny sysselsättning och att startande av eget företag härvid kan vara en framkomlig och lämplig väg. Att parallellt med drivande av eget företag uppbära ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen innebär emellertid ett avsteg från de principer som försäkringen bygger på. Det kan även uppstå svåra gränsdragningsproblem om ersättningsrätten skulle begränsas till icke vinstgivande företag. Rågången mot uppdragsinkomster skulle troligtvis också bli svår att upprätthålla liksom i fråga om bisyssla.

Med hänvisning till ovanstående synpunkter får LO sålunda avstyrka motionerna.

Motion 1598, Ove Eriksson och Lars Ahlström

I motionen föreslås

1. att riksdagen anhåller att regeringen vidtar sådana åtgärder att arbetslöshetsbegreppet för arbetstagare och företagare får större överensstämmelse;

2. att riksdagen anhåller att regeringen vidtar sådana åtgärder som behövs för att gränsdragningsproblemen mellan arbetslöshetskassor för arbetstagare och företagare löses i enlighet med vad i motionen anförts.

De i motionen redovisade förhållandena har vissa beröringspunkter med det som anges i motionerna 503 och 1520 men är dock ändå att betrakta som artskilda. LO anser sålunda att för dem som huvudsakligen är egna

företagare är nuvarande aretslöshetsbegrepp,riktigt och detta bl. a. med hänsyn till att arbetslöshetsersättning inte får bli en subventionering av icke bärkraftiga företag. För den kategori som huvudsakligen har en anställning och endast i mindre utsträckning ägnar sig åt egen verksamhet bör dock enligt LO ges större möjligheter att kompensera det inkomstbortfall som uppstår om anställningen upphör. Arbetslöshetskassornas samorganisation har i skrivelse till Arbetsmarknadsdepartementet 1983-01-04 bl. a. framfört att alla möjligheter bör tas tillvara att utöka företagares rätt till ersättning om kontrollen av arbetslösheten blir tillfredsställande och under förutsättning att det inte blir subventionering av icke bärkraftiga företag. LO får med hänvisning till här anförda förhållanden tillstyrka motionens första att-sats.

I fråga om gränsdragningsproblemen mellan arbetslöshetskassor för arbetstagare och företagare bedömer LO att de nuvarande författningsreglerna är tillfredsställande och att inga problem bör föreligga. LO ser därför inget behov föreligga av åtgärder i nämnt hänseende.

Motion 261, Gullan Lindblad och Siri Häggmark

I motionen föreslås

1. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ändrade bestämmelser för personer som pensionerats före 65 års ålder, så att sjukpenning resp. arbetslöshetsersättning ej kan utgå samtidigt med hel tjänstepension,

2. att riksdagen hos regeringen anhåller om en översyn av reglerna rörande äldre arbetslösa i syfte att förhindra systematiskt utnyttjande av den sociala och arbetsmarknadspolitiska lagstiftningen, på sätt som beskrivits i motionen.

Uppgifterna i motionen om arbetslöshetsersättning och pension samtidigt förbiser helt det faktum att det finns strikta samordningsregler mellan de olika ersättningsslagen. Någon stötande överkompensation förekommer sålunda inte enligt LO:s mening. LO får därför avstyrka bifall till motionens första att-sats.

Beträffande de förtida pensionsavgångarna kan LO instämma i att stora problem föreligger såväl för de enskilda berörda personerna som för försäkringen. Den i motionen påstådda överkompensationen bygger emellertid på felaktiga förutsättningar. De engångsbelopp som utgår från exempelvis avgångsbidragsförsäkringen kan inte ensidigt läggas till ett försäkringsbelopp för det år försäkringen utgår utan måste slås ut på en längre tid.

LO inser att behov föreligger av att systematiskt kartlägga och analysera förekomst och problem i samband med förtida pensionsavgångar och LO kommer att genom sin egen pensionsutredning föranstalta om en sådan kartläggning och ev. förslag i samband därmed. Motionärernas förslag grundas emellertid på påståenden mer eller mindre om missbruk av trygghetssystemet och att en översyn av reglerna skulle ske mot denna bakgrund samt att också kunna åstadkomma besparingar i de offentliga utgifterna. Sådana motiv och direktiv för en eventuell översyn kan inte accepteras av LO och motionen avstyrks därför.

Motion 728, Lars Ahlmark

I motionen föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder till förebyggande av felaktigt utnyttjande av förtidspensionering.

Motionen överensstämmer i sak med motion 261 och LO får därför hänvisa till sitt yttrande över sistnämnda motion.

Motion 2076, Rune Rydén

I motionen föreslås att riksdagen beslutar hos regeringen begära att frågan om en allmän arbetslöshetsersättning baserad på egenavgifter utreds.

Enligt LO:s mening föreligger inget behov av att ytterligare utreda former och förutsättningar för en allmän arbetslöshetsförsäkring. ALF-utredningen utarbetade ett förslag som understöddes av en bred remissopinion och en ny utredning skulle inte kunna tillföra saken något ytterligare av värde. LO får av angivna skäl avstyrka bifall till motionen.

Motion 305, Gullan Lindblad och Barbro Nilsson i Visby

I motionen föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om en snabb utredning rörande "praktikslussar" för vuxna i enlighet med motionen.

Som framhållits i remissyttrandet över en av de andra motionerna finner LO det angeläget att göra arbetslöshetstiden så litet passiverande som möjligt. Inom fackliga organisationer växer därför fram en medvetenhet om behovet av aktiverande insatser för arbetslösa medlemmar. Samhällets insatser måste emellertid inriktas på att skapa sysselsättning och så stadigvarande sysselsättning som möjligt. De åtgärder som vidtagits beträffande långtidsarbetslösa såväl i fråga om förstärkta arbetsförmedlingsinsatser som den lagstadgade rätten till beredskapsarbete torde ge den enskilde arbetslöse avsevärt bättre förutsättningar att på både kort och lång sikt få sin försörjning tryggad genom arbete. De i motionen aktualiserade praktikarbetena skulle med stor sannolikhet försvåra möjligheterna att åstadkomma mera reguljära sysselsättningstillfällen.

Med hänsyn till anförda synpunkter får LO sålunda avstyrka motionen.

TCO:

Allmänt vill TCO framhålla följande. Den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen är en omställningsförsäkring som ger ett visst ekonomiskt skydd om arbetslöshetstiden inte är långvarig. Den nuvarande utvecklingen på arbetsmarknaden innebär emellertid att ett ökande antal arbetslösa blir utförsäkrade och att en stor del av arbetslöshetens kostnader kommit att falla på kommunerna i form av socialbidrag. Vidare finns en tendens att låta arbetslöshetsförsäkringen bli ett medel för att kunna säga upp människor vid 58,3 års ålder. Arbetslöshetsersättning utgår från denna tidpunkt fram till 60 års ålder varefter ersättning utgår via den allmänna försäkringen i form av förtidspension. Den allmänna försäkringen får således också den bära en ökande del av arbetslöshetens kostnader. Sysselsättningsproblemen ställer i fokus frågan om arbetslöshetsersättningens funktion, kostnader och finansiering.

TCO vill här som i många andra sammanhang understryka att det primära är att nedbringa arbetslösheten. Ersättningar i olika form kan aldrig ersätta den enskilda människan för avsaknaden av ett arbete varken ekonomiskt eller socialt. Också samhällsekonomiskt verkar arbetslösheten direkt negativt. Det är därför tillfredsställande att regeringen nu beslutat att långtidsar-

betslösa under vissa förutsättningar skall ha rätt till beredskapsarbete. Härigenom löses dock inte de långsiktiga sysselsättningsproblemen.

TCO har i en rad sammanhang drivit kravet på en allmän arbetslöshetsförsäkring bl. a. för att få en allmänt höjd kompensationsnivå, för att utjämna skillnader mellan olika branscher samt för att underlätta för nytillträdande på arbetsmarknaden. TCO anser således att det finns många angelägna kompletteringar att göra beträffande arbetslöshetsersättningarna. Däremot avvisar TCO att arbetslöshetsförsäkringen skulle användas för andra syften än att utgå till dem som har aktuell anknytning till arbetsmarknaden. Ersättningarna skall inte användas för att kompensera andra problem i samhället t.ex. dåligt utbyggd barnomsorg eller andra brister i det socialpolitiska systemet. TCO avvisar vidare bestämt att arbetslöshetsförsäkringen utvidgas som ett hjälpmedel i sysselsättningspolitiken.

Motion 1114 Ola Ullsten m. fl.

I motionen föreslås att vård av egna barn bör räknas som kvalifikationstid enligt reglerna för kontant arbetsmarknadsstöd. Motionären framhåller att nuvarande bestämmelser utestänger arbetssökande som inte uppfyller det s. k. arbetsvillkoret dvs. att ha arbetat under minst fem månader under den senaste tolvmånadersperioden, bl. a. de som varit hemma och vårdat barn. I motionen hänvisas till att utredningen om allmän arbetslöshetsförsäkring (ALF-utredningen) föreslog att oavlönat vårdarbete skulle få tillgodoräknas för att uppfylla arbetsvillkoret.

TCO vill erinra om att vad ALF-utredningen föreslog var att arbetssökande som viss tid i enskilt hem vårdat åldring eller handikappad i sådan utsträckning att denne varit förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande skall kunna få ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Vad gäller vård av barn föreslog utredningen att återinträdande som varit borta från arbetsmarknaden en tid skulle kunna tillgodoräkna sig förvärvsarbete som ligger före denna tid. I såväl arbetslöshetsförsäkringen som i KAS har numera en sådan regel införts.

TCO anser inte att det är motiverat att bygga ut KAS på det allmänna sätt som föreslagits utan krav på anknytning till arbetsmarknaden. De problem som motionen egentligen kan anses gälla bör lösas genom förstärkt föräldraförsäkring och utbyggd barnomsorg.

Motion 2053 Wivi-Anne Cederqvist m. fl.

Motionären föreslår att arbetssökande som f. ö. är berättigad till arbetslöshetsförsäkring eller KAS bör erhålla denna ersättning även om kommunal barnomsorg inte kan erbjudas. Tillämpningen av nuvarande lagstiftning innebär att rätt till ersättning förutsätter att sökanden står till arbetsmarknadens förfogande. Motionären framhåller att man i princip skall vara beredd att ta varje anvisat lämpligt arbete varje dag om man inte har giltigt hinder. Om man saknar barntillsyn och på den grunden inte kan ta erbjudet arbete blir man i regel avstängd från ersättning.

TCO vill framhålla att nuvarande bestämmelser i och för sig inte är så kategoriska som det kan framstå av motionen. Vad som krävs är att barnomsorgen skall vara förberedd så att den fungerar efter visst rådrum.

TCO har tidigare i yttrande över Jämställdhetskommitténs betänkande "Förvärvsarbete och föräldraskap" anfört att arbetslöshetsersättningar inte

är något alternativ till fortsatt utbyggnad av barnomsorgen. I yttrandet över ALF-utredningen ansåg TCO att förälder som blivit arbetslös och som fortlöpande är anmäld hos arbetsförmedlingen skall ha rätt att behålla sin barnomsorgsplats. TCO anser vidare att sådan förälder bör ha rätt till förtur till plats om sådan inte redan finns. De problem som motionären tar upp bör således i sak lösas genom utbyggd barnomsorg. Om arbetslöshetsersättning istället utgår finns stora risker för en hämmande effekt på denna utbyggnad. Det är vidare kortsiktiga mål som kan uppnås med förslaget. När arbetslöshetsersättningstiden är över har den sökandes ställning visavi arbetsmarknaden ofta inte förbättrats och fortfarande kommer vederbörande många gånger att sakna barnomsorgsplats.

Motion 2083 Lars Werner m. fl.

I motionen föreslås att värnpliktiga bör få tillgodoräkna sig samtliga tjänstgöringsmånader vid ansökan om KAS. För närvarande gäller att i arbetsmarknadsvillkoret får tillgodoräknas högst två månaders värnpliktstjänstgöring samt även två månaders arbetsmarknadsutbildning samt sådan tid med föräldrapenning.

ALF-utredningen föreslog för sin del att tid i arbetsmarknadsutbildning, värnplikt eller tid med föräldrapenning inte längre skulle grunda ersättningsrätt i försäkringen. Däremot skulle den vara överhoppningsbar vid bestämmande av ramtiden. TCO tillstyrkte utredningens förslag och ser nu inget bärande motiv för att utvidga dagens regler enligt motionärens förslag. Detta skulle innebära ett avsteg från principen om aktuell anknytning till arbetsmarknaden och därmed öppna vägen för en annan användning av arbetslöshetsersättningarna än vad som varit avsikten och vad som fortfarande bör gälla.

Motion 1524 Rune Johansson och Stig Olsson

I motionen föreslås ändringar i tidsbestämmelserna inom arbetslöshetsförsäkringen som innebär jämnare inkomster för permitterade driftarbetare. Motionärerna hänvisar till att industrier inom skogsnäringen – med kontinuerlig drift och med arbete under helger – under lågkonjunkturen står stilla kortare perioder vilket drabbar permitterade driftarbetare genom regler i arbetslöshetsförsäkringen om arbete fem dagar i veckan.

Enligt vad TCO erfarit finns det inga hinder för kassorna att vid arbetslöshet för medlemmar som arbetar i kontinuerlig drift anpassa ersättningsberäkningen så att kompensationen så nära som möjligt motsvarar förlorad inkomst. Sådana ändringar som motionären föreslår skulle således vara överflödiga.

Motion 503 Birgitta Hambraeus m. fl. samt motion 1520 av Agne Hansson m. fl.

Innebörden i de båda motionerna är att arbetslöshetsersättning bör utgå till den som startat eget företag en tid efter det att företaget startas. Motionärernas syfte är att underlätta nyföretagande och att därigenom

nedbringa arbetslösheten. Nuvarande regler innebär att ersättningarna upphör i och med att företaget startas.

TCO vill instämma i det vällovliga syftet att skaffa sysselsättning och att ta vara på kreativa idéer. Problemen och osäkerheten är ofta stora i samband med start av egna företag. Det kan emellertid enligt TCO:s mening knappast vara rimligt att arbetslöshetsersättning skulle användas som ekonomiskt stöd vid start av eget företag. Sådant stöd bör i stället utgå i andra former. Understrykas bör att företagaren inte heller kan stå till arbetsmarknadens förfogande. TCO avvisar således motionskraven.

Motion 1598 Ove Eriksson och Lars Ahlström

Motionärerna hemställer dels om åtgärder för att arbetslöshetsbegreppen för arbetstagare och företagare skall få större överensstämmelse dels om vissa åtgärder för att lösa gränsdragningsproblemen mellan arbetslöshetskassor för arbetstagare och företagare.

Nuvarande regler innebär att företagare betraktas som arbetslös då företaget lagts ner eller då han skilt sig från detta. Syftet bakom bestämmelsen är att arbetslöshetsersättningen inte skall utgöra en subventionering av företagsverksamheten.

TCO anser inte att det finns grund för att ändra arbetslöshetsbegreppet för dem som i huvudsak är egna företagare. Vad gäller gränsdragningsproblem mellan arbeslöshetskassor för arbetstagare och företagare är frågan i och för sig tillfredsställande reglerad genom nuvarande föreskrifter. Tillämpningsproblem kan emellertid ha förelegat, vilka bör kunna undvikas genom klarläggande av praxis. Någon åtgärd enligt motionskravet är således inte erforderlig och motionen bör i helhet avvisas.

Motion 261 Gullan Lindblad och Siri Häggmark

I motionen önskas dels ändrade bestämmelser för personer som pensionerats före 65 års ålder så att sjukpenning resp arbetslöshetsersättning inte skall kunna utgå samtidigt med hel tjänstepension, dels en översyn av reglerna rörande äldre arbetslösa i syfte att förhindra systematiskt utnyttjande av den sociala och arbetsmarknadspolitiska lagstiftningen.

Vad som avses med sistnämnda krav är att komma till rätta med uppsägningar vid 58,3 års ålder. TCO som också anser att detta är ett problem, bl. a. genom att de innebär undantag från turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd (LAS), vänder sig emellertid kraftigt mot underförstådda påståenden i motionen att det skulle vara fråga om ett spekulativt utnyttjande från den enskildes sida av systemet. Sådana påståenden är närmast cyniska med tanke på de ofta svåra upplevelser som det är för människor att på det här sättet mer eller mindre tvingas lämna arbetsmarknaden. Utvecklingen mot uppsägningar vid 58,3 års ålder speglar de stora problemen på arbetsmarknaden och oftast inte den enskildes önskemål. TCO avstyrker mot denna bakgrund motionens andra att-sats. Problemet med "58,3 års pensionering" bör lösas utifrån andra utgångspunkter än dem som finns i motionen. TCO har för avsikt att inom organisationen arbeta vidare med denna fråga.

Beträffande motionens första krav vill TCO framhålla att arbetslöshetsersättning inte kan utgå till personer som uppbär hel tjänstepension eller hel förtidspension. Däremot kan person som uppbär tjänstepension med en

tjänstetidsfaktor mindre än 0,8 eller partiell förtidspension vid arbetslöshet uppbära ersättning som nedsätts i förhållande till storleken på pensionen. Motionens krav grundar sig således på felaktiga förutsättningar.

Motion 728 Lars Ahlmark

Motionären föreslår åtgärder för att förebygga felaktigt utnyttjande av förtidspensionering. Vad som åsyftas är samma fråga som i motion 261 nämligen uppsägning vid 58,3 års ålder.

TCO vill här hänvisa till vad som sagts ovan beträffande denna motion vilket innebär att motionskravet bör avvisas.

Motion 2076 Rune Rydén

I motionen föreslås att frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring baserad på egenavgifter och med administration av försäkringskassorna utreds.

TCO tillstyrkte liksom många andra remissinstanser i huvudsak ALF-utredningens förslag till allmän arbetslöshetsförsäkring. Någon ny utredning behövs inte utan en allmän arbetslöshetsförsäkring bör utgå från detta förslag. Motionskravet bör således avvisas.

Motion 305 Gullan Lindblad och Barbro Nilsson i Visby

Motionärerna föreslår en snabb utredning rörande "praktikslussar" för vuxna. Man bör enligt förslaget kunna ställa krav på arbetsprestation för rätt till arbetslöshetsersättning från vuxna arbetslösas sida. Motionärerna hänvisar till att ett förslag om samhällstjänst för ungdomar redan föreligger.

TCO har i många sammanhang pekat på arbetslöshetens negativa effekter bl. a. att den snabbt kan leda till passivitet. Det kan framhållas att TCO själv startat verksamhet som syftar till att medlemmar som blivit arbetslösa går samman i aktiviteter av olika slag. Flera av TCO:s medlemsförbund har också verksamhet av samma slag.

TCO:s uppfattning är att det av regeringen nyligen fattade beslutet om beredskapsarbeten för långtidsarbetslösa är en åtgärd som bättre än motionens krav möter de problem som uppstår för de arbetslösa. Att ha dubbla verksamheter är knappast vare sig vettigt eller möjligt. Motionen bör enligt TCO:s uppfattning avslås.

SACO/SR:

Motionerna 1114 (del av) och 2053

SACO/SR tillstyrker motionerna. När det gäller motion 2053 vill SACO/SR peka på att det idag krävs för att man skall anses oförhindrad att arbeta, att man förberett barntillsynen så att man utan alltför långt dröjsmål kan få den ordnad om man blir erbjuden arbete. Så länge man *inte* blir erbjuden arbete avgörs således frågan om ersättningsrätten dels av hur ärligt man deklarerar hur barntillsynen förberetts, dels av hur Kassan bedömer förberedandet.

Blir man erbjuden ett arbete och avvisar det på grund av att man inte kan

ordna barntillsynen, blir man som beskrivs i motionen avstängd från ersättning.

Formellt kan kassan dessutom återkräva redan utbetald ersättning, om det efter ett avvisat arbetserbjudande framkommer att man inte tillräckligt förberett barntillsynen. Även detta blir till sist en bedömningsfråga, eftersom det inte finns någon automatisk koppling mellan förberedandet av och faktiskt erhållande av barntillsyn. Utöver de argument som framförs i motionen kan SACO/SR således framhålla att nuvarande system bäddar för trassel.

Motion 2083

I motionen föreslås att värnpliktiga bör få tillgodoräkna sig samtliga tjänstgöringsmånader vid ansökan om KAS. I detta sammanhang vill SACO/SR peka på att det också är problem för de nyutbildade från högskolan att klara sin försörjning under kvalifikationstiden.

Såsom framgår av SACO/SR:s arbetsmarknadspolitiska program från 1982 anser organisationen att detta kan lösas genom att man medger att denna kvalifikationstid får fullgöras innan studierna avslutas. Mot utbildningstidens slut skulle alltså individen kunna anmäla hos arbetsförmedlingen att han om två månader kommer att stå till arbetsmarknadens förfogande. Arbetsförmedlingen kan då redan på detta stadium vidta åtgärder för att hjälpa honom till ett arbete. Om detta inte lyckas skulle rätten till arbetslöshetsförsäkring föreligga direkt efter utbildningens slut. Detta system skulle även kunna användas för de värnpliktiga.

Motionerna 503 och 1520

SACO/SR tillstyrker motionens syften. För flera av SACO/SR:s medlemsgrupper, t. ex. arkitekter, är nuvarande regler ett stort problem. Många arkitekter tar egna mindre uppdrag. Detta gäller både som bisyssla till anställning och under arbetslöshet.

Tre typfall kan urskiljas:

1. Den som varaktigt (minst 5 mån) haft eget företag vid sidan av heltidsanställning ($\geq$ 35 tim/vecka) får vid arbetslöshet räkna företagandet som bisyssla och får fortsätta det så länge verksamheten inte utökas.
2. Den som haft eget företag vid sidan av deltidsanställning ($<$ 35 tim/vecka) måste avregistrera företaget för att kunna få ersättning vid förlust av anställning.
3. Den som under arbetslöshet inregistrerar enskild firma för att därigenom lättare kunna erhålla småuppdrag förlorar rätten till arbetslöshetsersättning.

De som tillhör kategori 2 och 3 har givetvis svårt att förstå varför inte de får ha egen verksamhet i samma omfattning som de som faller under kategori 1.

SACO/SR anser att problemet kan lösas med endast en mindre ändring av nuvarande regelsystem. Detta sker genom att man för den som förlorat en anställning tillämpar samma regler för deltidsarbete i eget företag som idag gäller för deltidsanställning. Det skulle innebära att arbetslöshetsersättning utgår för den arbetslösa tiden, att ersättningen begränsas till 50 ersättningsdagar med möjlighet till förlängning till 150 dagar i vissa fall samt att man måste vara beredd att anta ett heltidsarbete om man blir erbjuden ett sådant. När de 50 (alt. 150) ersättningsdagarna förbrukats får man – på motsvarande

sätt som vid deltidsanställning – välja mellan att avregistrera företaget och vara helt arbetslös eller fortsätta företaget och då i fortsättningen räknas som företagare med de regler som gäller för företagares arbetslöshetsförsäkring.

Motionerna 261 och 728

SACO/SR anser att det finns anledning att före organisationens ställningstagande ytterligare utreda frågan om ändrade bestämmelser för personer som pensionerats före 65 års ålder, så att sjukpenning respektive arbetslöshetsersättning ej kan utgå samtidigt med hel tjänstepension.

När det gäller den andra att-satsen i motion 261 kan SACO/SR instämma i behovet av en översyn av reglerna. Samtidigt kan organisationen konstatera att möjligheten att säga upp en individ vid 58,3 års ålder med arbetslöshetsersättning i 450 dagar och därefter förtidspension är ett sätt att underlätta bl. a. omstruktureringen av näringslivet.

Motion 2076

SACO/SR avstyrker motionen. Införandet av en allmän arbetslöshetsförsäkring som skall stå i nära kontakt med de fackliga organisationerna är ett gammalt SACO/SR-krav. SACO/SR:s principiella uppfattning är att alla som står till arbetsmarknadens förfogande men utan eget förvållande saknar arbete bör vara berättigade till någon form av kontant stöd. Ett förslag om införande av en allmän arbetslöshetsförsäkring presenterades också våren 1978 men har av statsfinansiella skäl ännu inte kunnat genomföras.

Motion 305

SACO/SR instämmer med motionärerna om att arbetslöshet för många är så förödande att individernas arbetslöshetsperioder bör fyllas med något meningsfullt. Ett bra exempel på detta är arbetsförmedlingarnas och arbetsmarknadsinstitutens satsningar kring "jobbklubbar", dvs. att lära de arbetslösa att självständigt och aktivt på heltid söka arbete.

Filosofin bakom inrättandet av praktikslussar är tilltalande. I motionen framställs dock dessa så att de har stora likheter med beredskapsarbeten. Införs ett nytt arbetsmarknadspolitiskt medel måste detta komplettera tidigare åtgärder och inte konkurrera med dessa. Mot den bakgrunden krävs därför förmodligen mer än en snabb utredning för att belysa konsekvenserna av införandet av praktikslussar.

SAF:

Allmänna synpunkter:

Vi har tidigare i olika sammanhang uttalat att en allmän arbetslöshetsförsäkring bör införas. Vi har fortfarande denna principiella inställning, men är medvetna om att nuvarande statsfinansiella läge för avsevärd tid omöjliggör en sådan reform. Detta gäller i vart fall om ersättningsnivån inom en allmän arbetslöshetsförsäkring skall ligga i nivå med vad som gäller inom nuvarande försäkring, administrerad av erkända arbetslöshetskassor. Med hänsyn till att nuvarande frivilliga arbetslöshetsförsäkring till ca 90 % finansieras

genom statsbidrag och endast till ca 10 % genom medlemsavgifter framstår skillnaden i ersättningsnivå mellan högsta a-kasseersättning (280 kr. per dag dock max 91,7 % av tidigare arbetsinkomst) och kontant arbetsmarknadsstöd (100 kr. per dag) som i hög grad oberättigad. I avvaktan på en allmän försäkring bör en utjämning av ersättningsnivån äga rum för dem som uppfyller arbetsvillkoret. Att a-kassorna och de fackliga organisationerna sällan eller aldrig upplyser om möjligheten att tillhöra a-kassan utan att vara med i den fackliga organisationen är ett beklagligt men notoriskt faktum. Enligt vår mening bör inga ändringar i nuvarande ersättningssystem vid arbetslöshet göras, som försvårar ett införande av en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Mot bakgrund av dessa mera allmänna synpunkter på problemområdet lämnar vi nedan följande synpunkter på vissa av de remitterade motionerna.

I motion 1982/83:2053 hemställs "att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att arbetssökande som för övrigt är berättigad till erkänd arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd bör erhålla denna ersättning även om kommunal barnomsorg inte kan erbjudas". Enligt motionärerna bör i detta avseende som enda krav på en arbetssökande ställas att denne anmält sitt behov av barnomsorg till kommunen och kan visa intyg på detta. En grundförutsättning för rätt till arbetslöshetsersättning är att en arbetssökande skall vara oförhindrad att antaga erbjudet lämpligt arbete. I vårt remissyttrande till arbetsmarknadsdepartementet över ALF-utredningens förslag om allmän arbetslöshetsförsäkring (SOU 1978:45) uttalade vi att vi i likhet med ALF-utredningen ansåg att denna princip får olyckliga konsekvenser i de fall då en förälder som blivit arbetslös enligt nuvarande regler förlorar sin barnomsorgsplats under arbetslösheten och därmed också mister rätten till ersättning så länge barntillsynen inte ordnas på annat sätt. Vi tillstyrkte därför ett av ALF-utredningen föreslaget tillägg till lagen om barnomsorg som innebar att den som på grund av arbetslöshet gått miste om barnomsorgsplats skall före annan anvisas sådan plats som blir tillgänglig efter det att föräldern har erhållit erbjudande om lämpligt arbete, om ej barnets behov av tillsyn tillgodoses på annat sätt. Vi anser fortfarande att en sådan åtgärd bör föredras framför den av motionärerna förordade. Vi anser sålunda att motionen bör avslås.

I motion nr 503 begärs ändrade regler för arbetslöshetsersättning så att startandet av nya företag underlättas. Ett liknande yrkande framställs i motion nr 1520. I den förstnämnda motionen framhålls att det förekommit att ersättningen dragits in för "företagsamma människor som i stället för att vänta på jobb har börjat skapa sina egna". Detta har – framhåller motionärerna – medfört att lovande nya företag har lagts ned och människor med egna idéer har tvingats till passivitet.

De i motionerna behandlade frågorna rymmer svåra avvägningsproblem. Å ena sidan är det angeläget att den som själv försöker lösa sin arbetslöshetssituation känner att han har samhällets stöd i dessa strävanden. Å andra sidan är det viktigt – med tanke på de företag som efterfrågar arbetskraft – att den som får ett konkret arbetserbjudande verkligen står till arbetsmarknadens förfogande. Med hänsyn till att de i motionerna behandlade frågorna kan väntas få ökad aktualitet ställer vi oss positiva till att de blir föremål för utredning.

I motion nr 261 yrkas under punkt 1 "ändrade bestämmelser för personer som pensionerats före 65 års ålder, så att sjukpenning resp. arbetslöshetsersättning ej kan utgå samtidigt med hel tjänstepension". Motionärerna påstår att den som före 65 års ålder avgått med tjänstepension eller uppbär hel

förtidspension kan få ersättning från arbetslöshetskassan "utöver en pension, som vanligtvis är 65–70 % av den tidigare lönen". Denna beskrivning av gällande regler är inte helt korrekt. Den som uppbär hel förtidspension kan inte anses arbetsför och uppfyller inte de allmänna villkoren för rätt till ersättning vid arbetslöshet. Enligt 21 § andra stycket lagen om arbetslöshetsförsäkring upphör rätten till ersättning när den försäkrade före 65 års ålder börjar uppbära ålderspension med en tjänstetidsfaktor som uppgår till 0,8 % eller mer och när pensionen utgår på grund av förvärvsarbete. I övriga fall skall enligt första stycket nämnda paragraf dagpenningen nedsättas med ålderspensionens belopp. Mot bakgrund härav synes anledning saknas att bifalla ifrågavarande motionsyrkande.

I samma motion yrkas under punkt 2 "en översyn av reglerna rörande äldre arbetslösa i syfte att förhindra systematiskt utnyttjande av den sociala och arbetsmarknadspolitiska lagstiftningen". Motionärerna tar upp den under senare tid mycket omdiskuterade företeelsen att vid personalinskränkningar lokala uppgörelser träffas som innebär att personer som är lägst 58 år 3 månader får lämna företaget för att efter utförsäkring från arbetslöshetskassan bli förtidspensionerade av arbetsmarknadsskäl. Vi kan förstå de farhågor som framförs i motionen. Incitamentet till fortsatt arbete kan bortfalla vid en hög kompensationsnivå för arbetslösa. Kärnpunkten är dock att om ett företag har övertalig arbetskraft och driften med framgång skall kunna fortsätta och utvecklas, så måste företaget ha möjlighet att behålla yngre arbetskraft. Ett sådant företag kan ofta behöva införa nya produktionsmetoder och nya arbetsrutiner för att med framgång hävda sig. Yngre arbetskraft har större förmåga att verkningsfullt medverka i nödvändiga förändringar.

Den s. k. lagturordningen kan inte frångås utan att särskilda överenskommelser träffas. De äldre, vilkas anställningar avses skola upphöra, är i den situationen att de då kan kräva en hög kompensationsnivå. En sådan leder i sin tur till att incitamentet till fortsatt arbete kan komma att minska. De nämnda överenskommelserna om ändrad turordning och kompensation härför är dock nödvändiga för de företag som måste göra personalinskränkningar för att kunna fortleva. Det torde för utskottet vara känt att regeringen har uppmärksammat dessa frågor och att överväganden pågår inom arbetsmarknads- och socialdepartementen. Då frågorna sålunda redan är vederbörligen uppmärksammade och då motionsyrkandet är oprecist anser vi att någon riksdagens åtgärd för närvarande inte är påkallad. Vad nu sagts gäller även motion nr 728.

I motion nr 2076 begärs att "frågan om en allmän arbetslöshetsersättning baserad på egenavgifter utreds". Vi har inledningsvis under avsnittet Allmänna synpunkter framhållit att vi stöder tanken på en allmän arbetslöshetsförsäkring. Att en sådan till stor del kan vara baserad på avgifter som erläggs av de försäkrade själva är för oss en naturlig tanke. Vi anser för övrigt att det finns starka skäl att återinföra egenavgifter inom andra delar av socialförsäkringssystemet.

minab/gotab Stockholm 1983 77169